

เหตุผลกับความเป็นจริง

บทที่แล้ว เป็นบทวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับชีวิตมนุษย์ แต่เหตุผลมิได้มีบทบาทจำกัดอยู่เพียงเท่านั้น เหตุผลยังได้พยายามแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงสุดท้าย ในบทนี้ จึงเป็นบทวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของเหตุผลในส่วนที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง และคำนั้นก็พยายามชี้ให้เห็นว่า เหตุผลเป็นเครื่องมือชิ้นสุดท้ายของมนุษย์ที่จะไข้เปิด โลกของความเป็นจริงได้ ส่วนจะประสบความสำเร็จเพียงไหน เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาในรายละเอียดกันต่อไป

ก. ความเป็นจริงตามทัศนะของคานท์

ตามทัศนะของคานท์ โลกที่มีอยู่จริง มิใช่มีเพียงโลกของประสบการณ์เท่านั้น แต่โลกที่มีจริงมีอยู่ 2 โลก คือ โลกแห่งประสบการณ์หรือโลกแห่งประสาทสัมผัส กับโลกแห่งความเป็นจริงหรือโลกแห่งปรมาัตถ์ ตามที่ เพตัน (Paton) ชี้แจงไว้ว่า

ในแง่หนึ่ง เรามีโลกที่ปรากฏภายในจิตอันจำกัดของมนุษย์ เป็นโลกซึ่งอาจพรรณนาได้ว่าเป็นโลกแห่งปรากฏการณ์ ในเมื่อโลกที่วาทันถูกเปิดเผยแก่เราเพียง โดยผ่านประสาทสัมผัส เราจึงอาจเรียกมันว่า โลกแห่งประสาทสัมผัสได้ควย... ; แต่เราควรต้องเข้าใจ โลกที่เป็นจริงในตัวของมันเองในฐานะที่เป็นรากฐานของ โลกแห่งผัสสะ โลกซึ่งสิ่งทั้งหลายอยู่ในสภาพแท้จริงในตัวของมันเอง โลกนี้อาจพรรณนาได้ว่าเป็นโลกแห่งสรรพสิ่งในตัวของตัวเอง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ

โลกแห่งความเข้าใจหรือโลกแห่งปรมาตม์¹

โลกแห่งปรากฏการณ์เป็นโลกที่แตกต่างจากโลกแห่งความเป็นจริงอย่างตรงกันข้าม ดังที่เพด้นได้อธิบายไว้ในอีกตอนหนึ่งของหนังสือเล่มเดียวกันว่า

โลกแห่งประสาทสัมผัส ซึ่งอาจเรียกให้เหมาะกว่าว่า โลกแห่งปรากฏการณ์ เพราะสำหรับคานท์นั้น เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ไม่เพียงแต่ต่อประสาทสัมผัสเท่านั้น แต่ยังปรากฏต่อทั้งประสาทสัมผัสและความคิดอีกด้วย และถ้าเรากำลังใช้ภาษากรีก เราอาจเปรียบเทียบมันตรงข้ามกับโลกแห่งนูเมนา แต่ถาเราพอใจใช้ภาษาอังกฤษมากกว่า เราก็น่าจะเปรียบเทียบโลกแห่งประสาทสัมผัสตรงข้ามกับโลกแห่งความเข้าใจ คราบเท่าที่เราจำได้ว่า โลกแห่งผัสสะไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่เราสัมผัสได้เท่านั้น²

โลกแห่งประสาทสัมผัสนี้ คำนึงหมายถึง โลกที่เราสามารถใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าคือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย รับรู้ได้ ซึ่งได้แก่ สิ่งธรรมชาติ กุศลา คันไม้ าลา และสิ่งประดิษฐ์ซึ่งอยู่ในขอบเขตประสบการณ์ของมนุษย์ ส่วนโลกแห่งความเป็นจริง

¹H.J. Paton, The Categorical Imperative (New York : Harper & Row, Publishers, Inc., 1967), p. 227. "On the one hand we should have the world as it appears to limited and human finite minds, the world which may be described as the world of appearance or the phenomenal world. Since this world is revealed to us only through our senses, we may also call it the sensible world...; bmt we should have to conceive, as it were behind it as its ground, the world as it really is in itself, the world of things as they are in themselves. This world may be described as the world of things-in-themselves or again as the intelligible or noumenal world".

²Ibid., p. 228. "The sensible world is better called the phenomenal world, since for Kant it is an appearance, not to sense alone, but to sense and thought; and if we are speaking greek, we should contrast it with the noumenal world. But if we prefer to speak English, we may contrast the sensible world with the intelligible world, so far as we can remember that the sensible world is not merely sensible".

หรือโลกแห่งปรมาตมก็ได้แก่โลกแห่งความเข้าใจ โลกที่เรารู้จักได้ควมเหตุผล และเป็นโลกที่ตรงข้ามกับโลกที่เรารู้จักได้ควมประสาทสัมผัสและความคิดใหม่ประสบการณ์

โลกแห่งความเป็นจริงไม่ใช่ข้อมูลของประสาทสัมผัส ดังนั้นเราจึงไม่อาจรู้จักได้ ซึ่งเพี้ยนเชื่อว่าคำนี้มีลักษณะเช่นนี้

เขา (คานท์) ยืนยันว่าสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมันเองซึ่งเราถูกจำกัดให้เข้าใจมันว่าเป็นความเป็นจริงที่เป็นรากฐานของสิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่เป็นวัตถุแห่งประสาทสัมผัส ฉะนั้น มันจึงให้เรารู้จักไม่ได้³

สิ่งที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยอวกาศและเวลาซึ่งเป็นสมรรถภาพของจิตมนุษย์ ดังคำชี้แจงของคานท์

ดังนั้น ไม่ใช่เพียงแต่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นไปได้เท่านั้น แต่มันแน่นอนอย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่ อวกาศและเวลาในฐานะที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของประสบการณ์ทั้งภายนอกและภายในทั้งหมด เป็นเพียงเงื่อนไขแบบอัตนัยของชีวิตที่ปรากฏทุกอย่างของเรา และเมื่อสัมพันธ์กับเงื่อนไขเหล่านั้น วัตถุทั้งหลายจึงเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ และไม่ปรากฏต่อเราในฐานะที่มันเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในลักษณะ เช่นนี้⁴

³ Ibid., p. 269. "He holds that the thing-in-itself which we are bound to conceive as the reality which is the ground of appearance is not an object of our senses and consequently cannot be known to us".

⁴ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, Immanuel Kant's Critique of Pure Reason (London : Macmillan & Co. Ltd., 1970), p. 86. "It is, therefore, not merely possible or probable, but indubitably certain, that space and time, as the necessary conditions of all outer and inner experience, are merely subjective conditions of all our intuition, and that in relation to these conditions all objects are therefore mere appearances, and not given to us as things in themselves which exist in this manner."

ในบทที่ 1 ไท้กล่าวแล้วว่า ก่อนที่มนุษย์จะรู้จักสิ่งภายนอกในรูปของประสบการณ์
ได้ มนุษย์จำเป็นต้องรับรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านทางกลไกความรู้สึกและกลไกความเข้าใจเสีย
ก่อน กลไกความรู้สึกซึ่งประกอบด้วยอวกาศและเวลา จะเป็นผู้จัดลำดับสถานที่และความ
ต่อเนื่องทางเวลาให้กับข้อมูล ซึ่งในแง่นี้ก็เท่ากับว่า มนุษย์เป็นผู้ตีความและตีความ
หมายของข้อมูลที่ได้ สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์รู้จักอาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริงในธรรมชาติก่อนการ
รับรู้ เราจึงรู้จักได้เพียงแต่สิ่งที่ปรากฏ (Appearances) ไม่ใช่ความเป็นจริง
(Reality) ดังที่คานท์ได้กล่าวถึงอวกาศไว้ตอนหนึ่งว่า

อวกาศไม่ได้เป็นตัวแทนของคุณสมบัติใด ๆ ของสิ่งที่อยู่ได้
ในตัวเอง และมันไม่ใคร่แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่อยู่ได้ในตัวเอง
มีความสัมพันธ์กันอย่างไร กล่าวคือ อวกาศไม่ใคร่แสดงให้เห็น
ข้อกำหนดบังคับที่ผูกพันอยู่กับตัววัตถุ และเป็นข้อบังคับซึ่งยังคง
อยู่แม้ในขณะที่มีการถอดความคิดเห็นทางนามธรรมจากเงื่อนไข
ข้อัตินัยทั้งหมดของอสังกตวัตถุ⁵

กล่าวโดยสรุปก็คือ อวกาศไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงภายนอก มันไม่ใช่ช่องว่าง
ระหว่างวัตถุที่ทำให้เรามองเห็นว่าวัตถุต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างไร
เรารู้จักโลกแห่งความเป็นจริงไม่ได้ เพราะมันไม่ได้เกิดจากการโยงความ
สัมพันธ์ของข้อมูลทางประสาทสัมผัส:

สิ่งที่มีอยู่ในตัวเองไม่ใช่สิ่งที่เรารู้จักได้โดยอาศัยเพียง
ความสัมพันธ์เท่านั้น เราจึงอาจสรุปได้ว่า ในเมื่อผู้สละ
ภายนอกไม่ทำอะไรแก่เราเลยนอกจากความสัมพันธ์เท่านั้น

⁵Ibid., p. 71. "Space does not represent any property of things in themselves, nor does it represent them in their relation to one another. That is to say, space does not represent any determination that attaches to the objects themselves, and which remains even when abstraction has been made of all the subjective conditions of intuition."

มีสละส่วนนี้จึงสามารถสะท้อนให้เห็นเพียงความสัมพันธ์ของ
วัตถุอย่างหนึ่งกับตัวผู้ ไม่ใช่คุณสมบัติภายในของวัตถุที่เป็น
ตัวของมันเอง⁶

สิ่งที่มิอยู่ในตัวของมันเอง เป็นสิ่งที่เรารู้ไม่ได้แต่ถึงได้ ซึ่งค้านที่ได้อธิบาย
ไว้ว่า

...แม้ว่าเราจะไม่สามารถรู้จักวัตถุต่าง ๆ ในฐานะที่เป็น
สิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง อย่างน้อยที่สุดเราก็ยังคงอยู่ในฐานะที่
ต้องถือความมันเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง หรือมีฉะนั้นเราก็ต้อง
สรุปอย่างไร เหตุผลว่า มีสิ่งที่ปรากฏโดยไม่มีอะไรปรากฏ
ขึ้นเลย?

ที่ค้านกล่าวเช่นนี้ เพราะค้านไม่ต้องการให้เราสรุปด้วยคิดว่า สิ่งที่เรา
เห็นเท่านั้นที่เป็นจริงหรือสิ่งที่เราไม่เห็นย่อมไม่มีอยู่ ในเมื่อมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิด
ขึ้น แม้ว่าจะไม่ทราบแน่นอนว่ามันเป็นจริง เหมือนที่ประสาทสัมผัสบอกเราหรือไม่
และแม้ว่าเราจะรู้ว่าประสาทสัมผัสของเราไม่ชอบเขตจำกัด แต่สิ่งหนึ่งที่เราไม่อาจ
ปฏิเสธได้ก็คือ มีสิ่งหนึ่งได้เกิดขึ้นไม่ว่ามันจะเป็นอะไรก็ตาม

ในความคิดของค้านท์ โลกที่ปรากฏต่างจากโลกที่เป็นจริงในแง่ที่ที่มันไม่สามารถ
อยู่ได้โดยอิสระจากจิต นั่นคือ

⁶ *Ibid.*, p. 87. "Now a thing in itself cannot be known through mere relations; and we may therefore conclude that since outer sense gives us nothing but mere relations, this sense can contain in its representation only the relation of an object to the subject, and not the inner properties of the object in itself."

⁷ *Ibid.*, p. 27. "...That though we cannot know these objects as things in themselves, we must yet be in position at least to think them as things in themselves; otherwise we should be landed in the absurd conclusion that there can be appearance without anything that appears."

ในเมื่ออวกาศเป็นรูปแบบหนึ่งของอวิชิตติญาณซึ่งเราเรียกวาอวิชิตติญาณภายนอก และในเมื่อตาปราศจากวัตถุในอวกาศก็ย่อมไม่มีการแสดงให้เห็นสิ่งใดเลยในทางประสบการณ์ เราอาจและจำต้องพิจารณาสิ่งที่กินที่ในอวกาศว่ามีอยู่จริง และสำหรับเวลาก็เป็นจริงเช่นเดียวกัน แต่อวกาศและเวลาดังกล่าวนี้รวมทั้งปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่กันมัน ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในตัวเอง มันไม่ใช่อะไรเลยนอกจากเป็นเพียงสิ่งที่แสดงให้เห็นสิ่งอื่น และไม่อาจอยู่โคนอกจิตของเรา⁸

ในเมื่อประสาทสัมผัสไม่สามารถทำให้เรารู้จักโลกแห่งความเป็นจริงได้โดยตรงแล้ว ก็ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่เราจะรู้จักความเป็นจริงได้ นั่นก็คือโดยการอนุมาน:

ขณะเดียวกัน ถ้าเราเรียกสิ่งบางสิ่งว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นสัตว์ภาวะที่สัมผัสได้ (โลกที่ปรากฏ) และก็ในเมื่อเราแยกความแตกต่างของอัญรูปซึ่งเราหยังรู้ในโลกที่ปรากฏออกจากธรรมชาติของมันซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง ความแตกต่างนี้บอกเป็นนัยว่า เราได้ตั้งสิ่งหลังไว้ตรงข้ามกับสิ่งแรก โดยพิจารณาสิ่งหลังนี้ตามธรรมชาติของมัน แมวเราจะไม่ได้อันรู้ถึงมันเช่นนั้น และในทำนองเดียวกัน เราก็คได้ตั้งสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นไปไคซึ่งไม่ใช่วัตถุของประสาทสัมผัสของเรา แต่เป็นสิ่งที่เราคิดว่าเป็นวัตถุไคโดยอาศัยกลไกความเข้าใจ (ไว้ตรงข้ามกับสิ่งแรก) และจากการกระทำเช่นนั้น เราจึงเรียก

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ *Ibid.*, p. 440. "For since space is a form of that intuition which we entitle outer, and since without objects in space there would be no empirical representation whatsoever, we can and must regard the extended beings in it as real; and the same is true of time. But this space and this time, and with them all appearances, are not in themselves things; they are nothing but representations, and cannot exist outside our mind."

สิ่งเหล่านี้ว่าสัจภาวะที่เข้าใจได้ (โลกแห่งปรมาัตว์)⁹

ถ้าจะกล่าวโดยย่อแล้ว ความเป็นจริงตามทัศนะของคานท์ก็คือสิ่งที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิยามหรือการตีความหมายของมนุษย์ ความเป็นจริง เป็นสิ่งที่อยู่ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งก็เป็นทัศนะที่นักปรัชญาฝ่ายจิตวาทั่วไปเห็นสอดคล้องด้วย คานท์ก็ยอมรับว่า โลกภายนอก เช่น ทะเล ต้นไม้ อากาศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงก่อนที่มนุษย์จะรับรู้ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นปรมาัตว์ แต่เมื่อมนุษย์รับรู้และลงมือความมันคืออะไร สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นโลกที่ปรากฏ แม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนามธรรมต่าง ๆ เช่น พระเจ้า ความดี ฯลฯ ก็เป็นไปทำนองเดียวกัน ฉะนั้น ทราบใจที่ความรู้ของมนุษย์จะต้องผ่านโครงสร้างการตีความหมายและนิยามของมนุษย์แล้ว มนุษย์ก็ไม่อาจจะรู้จักโลกที่เป็นปรมาัตว์หรือความเป็นจริงได้เลย

ข. เหตุผลมีบทบาทเกี่ยวข้องกับพระเจ้าอย่างไร

ทั้งโลกกล่าวมาแล้วในบทนำว่า คานท์เป็นนักปรัชญาผู้ซึ่งพยายามประนีประนอมทัศนะสุดโต่งสองแนวเข้าด้วยกัน นั่นก็คือ ทัศนะของ เดวิด ฮูม นักปรัชญาประจักษ์วาท ซึ่งนอกจากจะไม่ยืนยันความรู้ใด ๆ ของมนุษย์ว่าตรงกับความจริงแล้ว ยังปฏิเสธการรู้จักพระเจ้าด้วยวิธีการเหนือประสาทสัมผัส และทัศนะของเดการ์ตส์ และศิษย์ซึ่งยอมรับความมีอยู่อย่างปรมาัตว์ของพระเจ้า อันเป็นทัศนะในแนววิตรรกวาท คานท์เปรียบเสมือน

⁹Ibid., p. 266. "At the same time, if we entitle certain objects, as appearances, sensible entities (phenomena), then since we thus distinguish the mode in which we intuit them from the nature that belongs to them in themselves, it is implied in this distinction that we place the latter, considered in their own nature, although we do not so intuit them, or that we place other possible things, which are not objects of our senses but are thought as objects merely through the understanding, (in opposition to the former), and that in so doing we entitle them intelligible entities (noumena)."

ผู้ที่อยู่ในระหว่างกลาง และทำหน้าที่เหมือนสะพานเชื่อมแนวความคิดทั้งสองเข้าหากันรวมเดียวกัน ซึ่งเราจะเห็นได้จากทัศนะเรื่องเหตุผลของเขาวouldจะตอบปัญหาเกี่ยวกับพระเจ้าได้มากน้อยเพียงใด

ในหนังสือคำนำ (Prolegomena) คานท์ได้กล่าวไว้ว่า การจะเข้าใจความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าได้ จำเป็นต้องอาศัยการอธิบายด้วยภาพจากประสาทสัมผัส ซึ่งหมายถึงการทำความเข้าใจแบบทฤษฎีดังต่อไปนี้

มโนภาพเกี่ยวกับพระเจ้า (พระเจ้า) เป็นมโนภาพที่บริสุทธิ์ และมีเหตุผล แต่มันก็แสดงให้เห็นเพียงสิ่งหนึ่งที่มีบรรลุความเป็นจริงทั้งหมดโดยปราศจากความสามารถที่จะกำหนดความเป็นจริงสักสิ่ง (ความเป็นจริงเพียงบางส่วน) ในการทำเช่นนั้น จำเป็นต้องมโนภาพประกอบจากโลกแห่งผัสสะ และในกรณีเช่นนั้น เราขอมองจัดการกับวัตถุแห่งผัสสะในทุกกรณี ไม่ใช่อาศัยสิ่งที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงซึ่งไม่สามารถเป็นวัตถุแห่งผัสสะได้¹⁰

ทัศนะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มโนภาพเกี่ยวกับพระเจ้าไม่ใช่สิ่งที่เราจะเข้าใจได้โดยตรง แต่ที่เราจำเป็นต้องอาศัยสิ่งที่เราสัมผัสได้ในโลกแห่งประสาทสัมผัส เป็นอุปกรณีในการประกอบภาพความคิดดังกล่าวขึ้นมา เช่น เราจำเป็นต้องอาศัยสิ่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ ของพระเจ้าที่ปรากฏในโลกมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยมโนภาพเกี่ยวกับความดี ความงาม ฯลฯ ที่กำหนดได้ในโลกแห่งผัสสะ หรือสิ่งอื่น ๆ ทำนองนี้ เพื่อเป็น

¹⁰ Immanuel Kant, Prolegomena quoted in Carl J. Friedrich, The Philosophy of Kant (N.Y.: Random House, Inc., 1949), p. 103. "The deistic concept (of God) is a very pure, rational concept, but it only represents a thing containing all reality without being able to determine a single (partial) reality. In order to do so, an illustration would have to be borrowed from the world of sense and in that case we would be dealing in every instance with an object of sense and not with something completely different, which cannot be an object of sense."

ตัวแทนให้เราว่าภาพของพระเจ้าที่เรารู้จักในทางทฤษฎีได้ มิฉะนั้นเราจะไม่มีทาง
พรรณนาลักษณะของพระเจ้าได้เลย

ในทำนองเดียวกัน คำนั้นก็มีความคิดว่า ศาสนาที่มีหลักศีลธรรมบริสุทธิ์และมี
มีพระเจ้า มีเพียงศาสนาเดียว เราารู้ได้ด้วยเหตุผลและการประจักษ์ ดังที่เขากล่าวไว้
ในหนังสือศาสนาภายในขอบเขตของเหตุผลเท่านั้น (Religion within the
Limits of Reason Alone) ว่า

มโนภาพเกี่ยวกับเจตจำนงของพระเจ้า ซึ่งถูกกำหนดตาม
กฎศีลธรรมอันบริสุทธิ์แต่เพียงสิ่งเดียว ทำให้เราคิดถึงศาสนา
ใดเพียงศาสนาเดียวเท่านั้น และเป็นศาสนาซึ่งมีศีลธรรม
บริสุทธิ์เช่นเดียวกับที่มันทำให้เราคิดถึงพระเจ้าใดแต่เพียง
พระองค์เดียว แต่ถาเรายอมรับกฎซึ่งเป็นบัญญัติของเจต
จำนงเช่นนั้น และทำให้ศาสนาประกอบไปด้วยความเลื่อมใส
เชื่อฟังทอมนั้น ความรู้เกี่ยวกับกฎเช่นนั้นย่อมเป็นไปได้ไม่ใช่
โดยอาศัยเหตุผลของเราเองแต่เพียงอย่างเดียว แต่โดย
อาศัยวิวัฒนาการเท่านั้น ซึ่งอาจปรากฏแก่ฝูงชนหรือแก่บุคคลแต่ละ
คนอย่างลับเฉพาะและจำต้องกลายเป็นประวัติศาสตร์ ไม่ใช่
เป็นความศรัทธาจากเหตุผลอันบริสุทธิ์เพื่อให้แพร่หลายไปใน
หมู่มนุษย์อย่างเป็นประเพณีนิยมหรือเป็นทางการ¹¹

¹¹Immanuel Kant, Religion within the Limits of Reason
Alone (N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1960), p. 95.
"The concept of a divine will, determined according to pure
moral laws alone, allows us to think of only one religion
which is purely moral as it did of only one God. But if we
admit statutory laws of such a will and make religion consist
of our obedience to them, knowledge of such laws is possible
not through our own reason alone but only through revelation,
which, be it given publicly or to each individual in secret,
would have to be an historical and not a pure rational faith
in order to be propagated among men by tradition or writ."

มีข้อนำสั่ง เกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ คำอธิบายเกี่ยวกับพระเจ้านั้น เพราะเหตุที่มนุษย์พยายามจะทำให้มันเป็นประวัติศาสตร์ เป็นวิชาการ หรือเป็นทางการมากเกินไป ทำให้มนุษย์ละเลยการใช้เหตุผลในชั้นสูง และทำให้เรามองเห็นศาสนาเป็นเพียงที่รวมของความศรัทธาและฝูงชนเท่านั้น สำหรับคานท์ เขาคิดว่า เหตุผลทำให้มนุษย์เข้าใจศาสนาและพระเจ้าถูกต้องยิ่งขึ้น:

ในขณะที่เขา (เผ่าพันธุ์มนุษย์) "เป็นเด็กเขาย่อมเข้าใจแบบเด็ก" และจัดการรวมความรูปริมาณหนึ่ง รวมทั้งปรัชญาที่รับใช้ศาสนจักร เขาก็สมมุติฐานซึ่งเขาได้รับโดยที่ตนเองไม่ได้มีส่วนรวมควาย : "เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เขาก็สลัดความเป็นเด็กทิ้งไป" ความแตกต่างที่บังถึงความต่ำต้อยระหว่างฆราวาสกับนักบวชเริ่มหายไป ความเสมอภาคเริ่มปรากฏขึ้นมา จากเสรีภาพอันแท้จริง โดยปราศจากความสับสนปั่นป่วนเพราะแม้ว่าแต่ละคนจะเคารพต่อกฎ (อันมีใจจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร) ซึ่งเขาได้กำหนดให้ตัวเอง ในขณะที่เดียวกัน เขาก็ยอมต่องเห็นวาทกรรมนี้เป็นเจตจำนงของพระผู้ปกครองโลก ซึ่งแสดงต่อเขาโดยผ่านทางเหตุผล เป็นเจตจำนงที่รวบรวมสิ่งทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การปกครองร่วมกันเขาสร้างไว้ด้วยกันโดยวิธีการที่ไม่ประจักษ์แจ้ง และรัฐดังกล่าวก็คือรัฐที่ศาสนจักรที่เราเห็นได้เป็นตัวแทนและเตรียมเอาไว้แต่ก่อนนั้นอย่าง ชาคตกบพรอง¹²

¹² *Ibid.*, p. 112. "While he (the human race) 'was a child he understood as a child' and managed to combine a certain amount of erudition, and even a philosophy ministering to the church, with the propositions which were bestowed on him without his cooperation : 'but when he becomes a man he puts away childish things'. The humiliating distinction between laity and clergy disappears, and equality arises from true freedom, yet without anarchy, because, though each obeys the (non-statutory) law which he prescribes to himself, he must at the same time regard this law as the will of a World - Ruler revealed to him through reason, a will which by invisible means unites all under one common government into one state - a state previously and inadequately represented and prepared for by the visible church."

การที่ค่านักกล่าว เช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า สิ่งทีศาสนาหรือนักบวชสั่งสอนเราเกี่ยวกับพระเจ้าหรืออาณาจักรสวรรค์ ไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์รู้จักและเข้าใจสิ่งเหล่านั้นได้อย่างแท้จริง และการกระทำเพื่อให้เข้าถึงความเป็นจริงเช่นนี้ออกจะเป็นวิธีการที่ไร้ผลล้นเกิน ไม่ใช่เป็นวิธีเรียนรู้ความจริงแบบผู้ใหญ่ซึ่งจะต้องเข้าใจความเป็นจริงด้วยการใช้เหตุผลอันบริสุทธิ์ของตนเอง

ในหนังสือวิจารณ์เหตุผลภาคปฏิบัติ (Critique of Practical Reason) ค่านักได้วาดภาพลักษณะของพระเจ้าคือความเป็นเสรี ไร้ขอบเขตจำกัด และเป็นจุดหมายของศาสนา :

พระองค์ทรงเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ทรงเปี่ยมสุข และทรงพระปรีชาญาณ แต่เพียงพระองค์เดียว เพราะเหตุว่า มโนภาพเหล่านั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความปราศจากขอบเขตจำกัดอยู่แล้ว ในการจัดระเบียบคุณลักษณะเหล่านี้ พระองค์ทรงเป็นองค์ศักดิ์สิทธิ์ผู้ประทานกฎหมาย (และผู้สร้าง), ผู้ปกครองที่สามารถ (และผู้พิทักษ์) และตุลาการผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมด้วย คุณลักษณะทั้งสามนี้เป็นสิ่งที่มีรวมถึงทุก ๆ สิ่งที่ทำให้พระเจ้ากลายเป็นจุดหมายสำคัญของศาสนา¹³

และอาณาภาพของพระเจาก็เป็นไปในทางที่เป็นคุณทั้งสิ้น :

ในกระบวนการปฏิบัติทั้งหมด ปฏิบัติการของปีศาจชาตานั้นขัดแย้งอย่างสิ้นเชิงกับการใช้เหตุผลของเรา เพราะเมื่อพิจารณาถึงปฏิบัติการของพระเจ้า จะเห็นได้ว่าอย่างน้อยที่สุด เหตุผลยอมใจเป็นเกณฑ์ในทางปฏิเสธได้ กล่าวคือ

¹³Ibid., p. Ixi. "He is the only holy, the only blessed, the only wise, because these conceptions already imply the absence of limitation. In the order of these attributes He is also the holy lawsgiver (and creator), the good governor (and preserver) and the just judge, three attributes which include every thing by which God is the object of religion."

แม้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะถูกเสนอขึ้นมาในฐานะ เป็นคำบัญชาของพระเจ้า โดยอาศัยการแสดงให้ปรากฏโดยตรงของพระองค์ แม้กระนั้น ถ้าหากมันขัดแย้งกับจริยธรรมอย่างชัดเจน มันย่อมไม่ใช่สิ่งที่เป็นของพระเจ้าไม่ว่ามันจะปรากฏออกมาในรูปใดก็ตาม (ยกตัวอย่าง พอบยอมไม่ถูกสั่งให้ฆ่าลูกชายของตนเอง ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริง)¹⁴

นอกจากนั้น คำนี้เชื่อว่า เราสามารถรู้จักพระเจ้าหรือมีมโนคติเกี่ยวกับพระองค์ได้ โดยอาศัยเหตุผลภาคปฏิบัติ :

มโนคติเกี่ยวกับพระผู้ปกครอง โลกผู้ทรงจริยธรรมเป็นภารกิจที่ถูกมอบหมายมาให้เหตุผลภาคปฏิบัติของเรา มันไม่ได้ทำให้เรารู้จักพระเจ้าว่าคืออะไรในตัวของเราเอง (ธรรมชาติของพระองค์) มากเท่ากับรู้ว่าพระองค์คืออะไรสำหรับเราในฐานะที่เป็นสัตว์ ทางศีลธรรม แม้ว่า การที่จะรู้จักสิ่งหลังนี้ เราต้องมี โภภาพและเข้าใจคุณลักษณะทั้งหมดของธรรมชาติแห่งพระองค์ (ยกตัวอย่าง ความไม่เปลี่ยนแปลง, สัพทัญญู ฯลฯ ของสัตว์ เช่นนั้น) ซึ่งคุณลักษณะรวมทั้งหมดเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการทำให้เจตจำนงของพระเจ้าบรรลุผลในแง่¹⁵

¹⁴Ibid., pp. 81 - 82. "Among miracles, the demonic are the most completely irreconcilable with the use of our reason. For as regards theistic miracles, reason would at least have a negative criterion for its use, namely that even though something is represented as commanded by God, through a direct manifestation of Him, yet, if it flatly contradicts morality, it cannot, despite all appearances, be of God (for example, were a father ordered to kill his son, - who is, so far as he knows, perfectly innocent).

¹⁵Ibid., p. 130. "This idea of a moral Governor of the world is a task presented to our practical reason. It concerns us not so much to know what God is in Himself (His nature) as what He is for us as moral beings; although in order to know the latter we must conceive and comprehend all the attributes of the divine nature (for instance, the unchangeableness, omniscience, etc. of such a Being) which, in their totality, are requisite to the carrying out of the divine will in this regard."

การที่มนุษย์จะเข้าใจ เรื่องบาปบุญคุณโทษ มนุษย์เข้าใจได้โดยอาศัย เหตุผล
ภาคปฏิบัติเท่านั้นเช่นกัน

มโนภาพ เกี่ยวกับการเข้าถึงสมรรถภาพทางจริยธรรมของ
เราอย่างเหนือธรรมชาติซึ่งแม่จะมีความบกพร่อง และแม่แต่
การเข้าถึงความเป็นผู้ไม่ริสหรืออย่างสิ้นเชิง ของเราตลอด
จนหาที่ความอ่อนแอในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมด เป็นมโนภาพ
ที่อยู่เหนือผัสสะ และเป็นมโนคติอันวางแปลน ซึ่งมีความเป็น
จริงที่ประสบการณ์ไม่อาจยืนยันกับเราได้ แม่ว่าจะเป็นที่ยอมรับ
รับว่า เป็นมโนคติที่อยู่แต่ในคำอธิบายของเหตุผลภาคปฏิบัติ
เท่านั้น มันก็ยัง เสี่ยงอยู่มาก และยากที่จะสอดคล้องกับเหตุผล
ในเมื่อสิ่งที่ทำให้ เราเชื่อถือว่า เป็นความประพฤติกู้ทางจริย
ธรรมต้องไม่เกิดขึ้นโดยอาศัยอิทธิพลภายนอก แต่ต้องอาศัย
แต่เพียงการใช้สมรรถภาพของตัวเองอย่างดีที่สุดเท่าที่
จะทำได้¹⁶

นอกจากบทบาททั้งที่ได้อธิบายมาแล้ว เหตุผลภาคปฏิบัติยังช่วยให้เรารู้จักบทบาท
ต่าง ๆ ของพระเจ้าด้วย

ความเชื่อทางศาสนาอย่างแท้จริงในสิ่งสากลซึ่งสอดคล้อง
กับความศรัทธาของเหตุผลภาคปฏิบัติ ก็คือความเชื่อในพระ
เจ้าว่าเป็น (1) พระผู้ทรงสัตบุรุษผู้สร้างสวรรค์และโลก
มนุษย์ กล่าวคือ ในทางจริยธรรม ทรงเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย

¹⁶ Ibid., p. 179. "The concept of a supernatural access-
sion to our moral, though deficient, capacity and even to our
not wholly purified and certainly weak disposition to perform
our entire duty, is a transcendent concept, and is a bare idea,
of whose reality no experience can assure us. Even when accepted
as an idea, in nothing but a practical context it is very hazar-
dous, and hard to reconcile with reason, since that which is to
be accredited to us as morally good conduct must take not through
foreign influence but solely through the best possible use of our
own powers."

ศักดิ์สิทธิ์ (2) พระผู้พิทักษ์เผ่าพันธุ์มนุษย์ ทรงเป็นผู้ปกครอง
 ผู้ทรงมหาเมตตาคุณและทรงปกป้องจริยธรรม (3) พระผู้
 บริหารตามกฎอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์เอง กล่าวคือทรงอยู่
 ในฐานะตุลาการผู้ทรงธรรม¹⁷

และ

ดังนั้น เราจึงไม่จำเป็นต้องอาศัยตัวอย่างจากประสบการณ์
 เพื่อสร้างมโนคติของบุคคลผู้ที่พระเจ้าทรงพอพระทัยในจริย
 ธรรมมาเป็นแม่แบบของเรา มโนคติเกี่ยวกับแม่แบบเช่นนี้
 ถูกเสนอไว้เรียบร้อยแล้วในเหตุผลของเรา¹⁸

เหตุผลเป็นสาระสำคัญในแบบฉบับของมนุษย์ที่พระเจ้าทรงโปรดปราน และ
 พระเยซูก็ทรงเป็นสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์เช่นนั้น :

ความศรัทธาที่ออกจากจิตใจในแบบฉบับของมนุษย์ที่พระเจ้า
 ทรงโปรด (ในพระบุตร) ได้ถูกผูกมัดในตัวเองอยู่กับมโนคติ
 ทางจริยธรรมของเหตุผล คราวเท่าที่สิ่งนี้ช่วยเราไม่เพียง
 แต่เป็นคู่มือชี้แนะ แต่ยังเป็นแรงจูงใจอีกด้วย ด้วยเหตุนี้มันจึง
 ไม่ใช่เรื่องแต่เพียงว่าซาฟเจ้าเริ่มต้นกับมันในฐานะที่มันเป็น
 ความศรัทธาช่วยเหตุผล หรือเริ่มต้นกับหลักการแห่งวิถีชีวิต
 ที่ดีหรือไม่ ในทางตรงข้าม ความศรัทธาในแบบฉบับเดียวกัน

¹⁷ *Ibid.*, p. 131. "Now the universal true religious belief conformable to this requirement of practical reason is belief in God (1) as the omnipotent Creator of heaven and earth, i.e., morally as holy Legislator, (2) as Preserver of the human race, its benevolent Ruler and moral Guardian, (3) as Administrator of His own holy laws, i.e., as righteous Judge."

¹⁸ *Ibid.*, p. 56. "We need, therefore, no empirical example to make the idea of a person morally well-pleasing to God our archetype; this idea, as an archetype is already present in our reason."

ในการปรากฏของมัน (ปรากฏการณ์) เช่นนั้น (ความศรัทธา
ในมนุษย์พระเจ้า) ในฐานะที่เป็นความศรัทธาจากประสบการณ์
(ทางประวัติศาสตร์) ย่อมไม่สามารถเปลี่ยนกลับไปกลับมาที่หลัก
การแห่งวิถีชีวิตที่ดี (ซึ่งย่อมต้องเป็นเหตุผลโดยตลอด) ได้
และมันออกจะเป็นคนละเรื่องกันเลยทีเดียวที่จะประสงค์เริ่ม
ต้นกับความศรัทธาแบบนั้น (ซึ่งจะต้องวางรากฐานความดำรง
อยู่ของบุคคลดังกล่าวบนหลักฐานทางประวัติศาสตร์) และสรุป
เอาวิถีชีวิตที่ดีออกมาจากมัน

ดังนั้น ในขอบเขตดังกล่าวจึงอาจจะมี ความขัดแย้งกัน
ระหว่างข้อความทั้งสองที่กล่าวไว้แต่แรก และในการปรากฏ
ตัวของมนุษย์พระเจ้า (บนโลก) มันจึงยอมไม่ใช่ปรากฏการณ์
ในพระองค์ที่กระทำประสาธน์และเป็นที่รับรู้ได้โดยอาศัย
ประสบการณ์ แต่มันเป็นแบบฉบับที่สถิตยอยู่ในเหตุผลของเรา
มากกว่าที่ทำให้เราลงความเห็นเกี่ยวกับพระองค์ (ในเมื่อ
ทราบเท่าที่แบบฉบับของพระองค์เป็นที่รู้จัก พระองค์ก็ถูกแสวง
หาในแนวที่สอดคล้องกับแบบฉบับเช่นนั้น) ซึ่งก็เป็นจุดหมายที่
แท้จริงของความศรัทธาอย่างปลอดภัย และความศรัทธาเช่น
นั้นไม่ได้แตกต่างไปจากหลักการแห่งวิถีชีวิตที่พระเจ้าทรงพอ
พระทัย¹⁹

¹⁹Ibid., p. 109. "The living faith in the archetype of humanity well-pleasing to God (in the son of God) is bound up, in itself, with a moral idea of reason so far as this serves us not only as a guide-line but also as an incentive; hence it matters not whether I start with it as a rational faith, or with the principle of a good course of life. In contrast, the faith in the self-same archetype in its (phenomena) appearance (faith in the God - Man), as an empirical (historical) faith, is not interchangeable with the principle of the good course of life (which must be wholly rational), and it would be quite a different matter to wish to start with such a faith (which must base the existence of such a person on historical evidence) and to deduce the good course of life from it.

To this extent, then, there would be a contradiction between the two propositions above. And yet, in the appearance of the God - Man (on earth), it is not that in him which strikes the senses and can be known, through experience, but rather the archetype, lying in our reason, that we attribute to him (since, so far as his example can be known, he is found to conform thereto), which is really the object of saving faith, and such a faith does not differ from the principle of a course of life well-pleasing to God."

และในพระคัมภีร์ใหม่ก็ได้กล่าวไว้ในโยฮัน 3 : 16 ว่า

เพราะพระเจ้าทรงรักโลก พระองค์จึงทรงประทานพระ
บุตรองค์เดียวลงมา เพื่อที่ใครก็ตามที่มีความเชื่อในพระองค์
จะไม่พินาศ แต่จะมีชีวิตนิรันดร์²⁰

คำนี้คิดว่า เราควรมองพระเจ้าด้วยความเข้าใจว่า กฎที่ออกมาจากพระเจ้า
ไม่ใช่ออกมาจากความสงสารหรือ โอนอ่อนน้อมตามความอ่อนแอของมนุษย์ แต่เป็นกฎที่
สอดคล้องกับความประเสริฐของมนุษย์ :

แต่ถ้าความศรัทธา (ในตรีเอกภาพของพระเจ้า) เช่นนี้
ใดก็ตามมองไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนของมโนคติภาคปฏิบัติ แต่
เป็นความศรัทธาซึ่งเป็นไปเพื่อบรรยายว่าพระเจ้าคืออะไร
ในตัวพระองค์เอง มันก็ย่อมเป็นสิ่งลึกลับที่อยู่เหนือมโน
ภาพทั้งหมดของมนุษย์ และด้วยเหตุนี้ มันก็ย่อมเป็นความลึกลับ
แห่งวิวัฒนาการซึ่งไม่สอดคล้องกับอำนาจความเข้าใจของมนุษย์
ดังนั้น ในประเด็นนี้ เราอาจประกาศได้ว่าเป็นเช่นนั้น
ความศรัทธาในตรีเอกภาพซึ่งถูกพิจารณาว่าเป็นการแผ่ขยาย
ของความรุ่มภาคทฤษฎีเกี่ยวกับสภาวะของพระเจ้า ย่อมเป็น
เพียงการยอมรับสัญลักษณ์ของความเชื่อในทางศาสนาซึ่ง
มนุษย์ไม่มีวันเข้าใจ หรืออาจเป็นเพียงลัทธิมนุษยสถานนิยม
ตามนุษยคติความพวกเขาสามารถเข้าใจได้ และฉะนั้นจึงไม่มี
ความสำเร็จใด ๆ เกิดขึ้นสำหรับการยกระดับจริยธรรมเลย
มีแต่เพียงสิ่งที่เราสามารถเข้าใจและรู้เรื่องได้โดยตลอดใน
คำอธิบายภาคปฏิบัติเท่านั้น แต่เป็นสิ่งซึ่งถ้าถือตามเทววิทยา
(เพื่อใช้กำหนดธรรมชาติของสิ่งที่อยู่ใดในตัวเอง) ก็เป็น -

---

²⁰Ibid., p. 54. "For God so loved the world, that he gave his only begotten son, that whosoever believeth in him should not perish, but have everlasting life."

สิ่งที่อยู่เหนือมโนภาพทั้งมวลของเรา ที่เป็นสิ่งลึกลับ (ในแง่
หนึ่ง) และอาจจะ (ในอีกแง่หนึ่ง) ถูกเปิดเผยได้²¹

การที่มนุษย์พยายามใช้เหตุผลวิธีหรือเกินความสามารถที่แท้จริง จะทำให้
เกิดความหลงผิดในทางศาสนาได้ กล่าวคือ

อันที่จริง อาจจำแนกได้ว่ามีความเชื่อมั่นอย่างหลงผิดอยู่
สามประเภทซึ่งก่อให้เกิดความเป็นไปใดที่เราจะก้าวข้าม
ขอบเขตของเหตุผลในทิศทางที่เหนือธรรมชาติ (ซึ่งตามกฎ
ของเหตุผล มันไม่ใดเป็นสิ่งที่เราจะใช้เหตุผลภาคทฤษฎีหรือ
ภาคปฏิบัติควยใด) ความเชื่อมั่นแบบแรก คือความเชื่อมั่นใน
ความรู้ โดยอาศัยประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งบางสิ่งซึ่งเราเอง
ไม่สามารถรับรองการเกิดขึ้นของมันว่าเป็นไปใดภายใต้กฎ
ปรนัยของประสบการณ์ (ซึ่งใดแก่ความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์)
ความเชื่อมั่นแบบที่สอง คือความหลงผิดโดยการเพิ่มเติมสิ่งที่
โรมโนภาพลงไปในกลุ่มมโนภาพที่มีเหตุผลของเราและถือว่า
มันเป็นสิ่งจำเป็นต่อผลประโยชน์ที่ดีที่สุดในทางจริยธรรมของเรา

---

²¹ *Ibid.*, p. 133. "But if this very faith (in a divine tri-unity) were to be regarded not merely as a representation of a practical idea but as a faith which is to describe what God is in Himself, it would be a mystery transcending all human concepts, and hence a mystery of revelation, unsuited to man's powers of comprehension; in this account, therefore, we can declare it to be such. Faith in it, regarded as an extension of the theoretical knowledge of the divine nature, would be merely the acknowledgement of a symbol of ecclesiastical faith which is quite incomprehensible to men or which, if they think they can understand it, would be anthropomorphic, and therefore nothing whatsoever would be accomplished for moral betterment. Only that which, in a practical context, can be thoroughly understood and comprehend, but which, taken theologically (for the determining of the nature of the object in itself), transcends all our concepts, is a mystery (in one respect) and can yet (in another) be revealed."

ซึ่งเราอาจสร้างขึ้นมาได้ด้วยตัวเอง (ได้แก่ความเชื่อใน
สิ่งลึกลับ) ความเชื่อมั่นแบบที่สาม คือความหลงผิดคิดว่า
สามารถนำเอาผลซึ่งเป็นสิ่งลึกลับสำหรับเรามาได้โดยอาศัย
เพียงแต่ใช้วิธีการทางธรรมชาติ เช่น อำนาจของพระเจ้า
ที่มีเหนือจริยธรรมของเรา (ความเชื่อในวิถีแห่งพระกรุณา
ธิคุณของพระเจ้า)²²

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเรื่องพระเจ้าที่รู้ได้ด้วยเหตุผลนี้ คำนึงไม่ได้
วิพากษ์วิจารณ์เฉพาะศาสนาคริสต์เท่านั้น แต่เขายังอิงถึงศาสนาคริสต์เพียงเพื่อเป็น
ตัวอย่างให้เข้าใจว่า เหตุผลสามารถเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับสิ่งสูงสุดได้มากน้อยเพียงใด
ครั้งที่ จอห์น อาร์ ซิลเบอร์ (John R. Silber) แห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัส ได้กล่าวไว้
ในบทนำของศาสนาภายในขอบเขตของเหตุผลเท่านั้นว่า

ตามเนื้อหาที่แท้จริงของหนังสือเล่มนี้ คำนึงยืนยันว่า
ความมุ่งหมายแต่เพียงประการเดียวของเขาก็คือ การ-
วิพากษ์วิจารณ์ไม่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์ แต่เกี่ยวกับศาสนา
แห่งการไร้เหตุผล ซึ่งคุณค่าของการชี้ให้เห็นถึงความ
สมบูรณ์ในภาคปฏิบัติ แตกต่างในภาคทฤษฎีของมัน ความ

²²Ibid., p. 182. "There can, indeed, be three kinds of illusory faith that involve the possibility of our overstepping the bounds of our reason the the direction of the supernatural (which is not, according to the laws of reason, an object either of theoretical or practical use). First, the belief in knowing through experience something whose occurrence, as under objective laws of experience, we ourselves can recognize to be impossible (the faith in miracles). Second, the illusion of having to include among our rational concepts, as necessary to our best moral interests, that of which we ourselves can form, through reason, no concept (the faith in mysteries). Third, the illusion of being able to bringing about, through the use of merely natural means, an effect which is, for us, a mystery, namely, the influence of God upon our morality (the faith in means of grace)."

ลมเหลวของลัทธิชาชรรวมชาติในการอธิบายปัญหาเหล่านี้ว่า
เป็นกำเนิดของความชั่วใดเปิดทางให้กับเทพวิกรมอย่างซัด
แฉง จากการวิจารณ์ศาสนาคริสต์ในทางตรงข้ามเพียงเท่านี้
คานท์ก็แสดงความนิยมอย่างยิ่งต่อศาสนาคริสต์เช่นกัน โดย
ประกาศว่าพระคัมภีร์ เป็นพยานะศักดิ์สิทธิ์ในการนำประชาชน
ไปสู่ศาสนาแห่งจริยธรรมที่แท้จริง ความจริงใจของคานท์ใน
การแสดงความคิดเห็นเหล่านี้ ในที่สุด ย่อมได้รับการค้ำ
ประกันจากบุคคลสมัยของเขาและย่อมได้รับการพิจารณาว่า
เขาควรต้องรอคอยโอกาสที่เป็นไปได้เพื่อไร้นี้ชีวิตคืนแก
องค์ผู้พิพากษาสูงสุดในไมซา²³

ค. เหตุผลยังรู้ความเป็นจริงได้อย่างไร ?

ปัญหาเรื่อง เหตุผลยังรู้ความเป็นจริงได้อย่างไร กล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่
สำคัญที่สุดในงานเขียนเชิงปรัชญาของคานท์ เพราะปรัชญาของคานท์มักเน้นหนักในค่าน
ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนญาณวิทยาอีกทีหนึ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาท
ของเหตุผลก็เช่นกัน ส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของเหตุผลในการยังรู้ความจริงจะครอบคลุม
งานเขียนเล่มสำคัญของคานท์เกือบทุกเล่ม

²³ Ibid., p. xxxv. "As to the actual contents of the book, Kant insists that his sole purpose was to criticize, not Christianity but the religion of reason, whose practical sufficiency but speculative inadequacy he claims to have demonstrated. The failure of natural religion to explain such problems as the origin of evil clearly leaves room for a divine revelation. So far from criticizing Christianity adversely, he has shown his high estimation of it by declaring the Bible to be the best vehicle for the instruction of the public in a truly moral religion. His sincerity in expressing these opinions, finally, is vouched for by his age and the consideration that he must look forward to the possibility of soon rendering on account of his life to the supreme judge."

ก่อนที่จะกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของเหตุผลในการรับรู้ความเป็นจริง เป็นสิ่งจำเป็นที่เราจะต้องแยกความแตกต่างระหว่างการทำงานของเหตุผลกับกลไกทางความคิดส่วนอื่น สิ่งแรกที่เราจะนำมาพิจารณาก็คือ ความแตกต่างระหว่างเหตุผลกับความเข้าใจ เหตุผลแตกต่างจากความเข้าใจตรงที่เหตุผลเป็นสมรรถภาพที่ทำให้เรา รู้จักมโนคติเกี่ยวกับส่วนรวมได้ ทั้งนี้ ซีไอคอร์ เอ็ม. กรีน (Theodore M. Greene) แห่งวิทยาลัยสคริปส์ (Scripps College) ได้กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือเล่มเดียวกันว่า

สัญชาตญาณทั้งหมด คำนวณได้แสดงให้เห็นไว้ในภาควิเคราะห์การทำงานของมโนสำนึก บ่งถึงการทำงานร่วมกันของความเข้าใจ และอรรถศาสตร์ที่ถูกต้องทางความรู้สึก และความสมเหตุสมผลอย่างเป็นปรนัยของโลกแยกประเภทยกโครงสร้างสมภาวะที่จำเป็นของประสบการณ์ของเราเกี่ยวกับโลกแห่งวัตถุขึ้นมาด้วยตัวเอง จากคำอธิบายนี้ค่านิยมที่แยกความแตกต่างของเหตุผลออกจากความเข้าใจ และคำอธิบายว่าเหตุผลก็คือสมรรถภาพที่ทำให้เรามองเห็นมโนคติของส่วนรวม ของสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมด²⁴

เหตุผลแตกต่างจากความเข้าใจก็จริงอยู่ แต่มันก็มีการทำงานที่ประสานกับความเข้าใจอย่างแยกกันไม่ออก กล่าวคือ เหตุผลเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ให้กลไกความเข้าใจทำงานได้อย่างเต็มที่ สมมุติว่ามีประโยคให้ตัดสินเช่น "ทุกสิ่งที่มีค่ารงอยู่ยอมตองถูกกำหนดไว้แล้วอย่างสิ้นเชิง" กลไกของเหตุผลจะทำการวิเคราะห์ตามที่ค่านิยมได้กล่าวไว้ว่า

²⁴ Ibid., p. Ixvii. "All perception, he showed in the Transcendental Analytic, involves the cooperation of the understanding and sensuous intuition, and the objective validity of the categories rests on their being the necessary conditions of our experience of the physical world. He now distinguishes reason from the understanding and defines it as the faculty whereby we conceive the idea of Totality, of the Whole."

สิ่งที่ข้อความดังกล่าวได้ยืนยันก็คือ : การจะรู้จักสิ่งหนึ่ง
 อย่างครบถ้วนเราขอมองดู (บทขยาย) ที่เป็นไปไคของ
 มันทุกแง่มุม และต้องตัดสินมันจากสิ่งนั้นไม่โดยการยอมรับก็
 โดยการปฏิเสธ การตัดสินใจในขั้นเด็ดขาดก็คือมโนภาพหนึ่งซึ่ง
 ในผลรวมของมันทั้งหมดไม่อาจเป็นที่ประจักษ์ได้ ในทางรูป
 รรรม มันวางรากฐานอยู่บนมโนคติซึ่งสถิตยอยู่แห่งเดียว
 เท่านั้น ในสมรรถภาพของเหตุผล - สมรรถภาพซึ่งกำหนด
 กฎเกณฑ์การทำงานอย่างสมบูรณ์ให้กับความเข้าใจ²⁵

แม้ว่าเหตุผลจะแตกต่างจากความเข้าใจตรงที่มันสามารถทำให้เรารู้จักส่วน
 รวมของสรรพสิ่งได้ แต่ทั้งเหตุผลและความเข้าใจก็ไม่สามารถตอบปัญหาเกี่ยวกับโลก
 แห่งความเป็นจริง หรือโลกปรมาตมได้ ตามที่คำพูดได้กล่าวไว้ว่า

อันที่จริง ความเข้าใจและเหตุผลต่างก็ถูกใช้ในการ เกี่ยว
 ข้องกับสิ่งที่ปรากฏ แม้ปัญหาที่จะตอบก็คือ มันจะเข้าใจกับ
 สิ่งอื่นใดอีกหรือไม่ ในกรณีที่ว่าตัวของมันไม่ใช่ปรากฏการณ์
 (นั่นคือ มันเป็นสิ่งปรมาตม) และจากความหมายประการหลัง
 นี้ ที่ถือเอาว่าวัตถุใดถูกส่งไปให้ความเข้าใจแต่เพียงอย่าง
 เดียว ไม่ใช่ถูกส่งไปให้ประสาทสัมผัสในขณะที่เราคิดว่ามัน
 เป็นเพียงสิ่งที่เข้าใจได้เท่านั้น ฉะนั้นปัญหาก็คือ นอกจาก
 การให้ความเข้าใจกับสิ่งที่อยู่ในประสบการณ์ ซึ่งเป็นการ
 ไขแม้โดยคำนึงถึงคำอธิบายของนิวตันเกี่ยวกับโครงสร้าง
 ของจักรวาลก็ตาม เป็นไปไคหรือไม่ที่เราจะใช้กลไกความ

²⁵ Ibid., p. 489. "What the proposition therefore asserts is this : that to know a thing completely, we must know every possible (predicate), and must determine it thereby, either affirmatively or negatively. The complete determination is thus a concept, which, in its totality, can never be exhibited in concrete. It is based upon an idea, which has its seat solely in the faculty of reason - the faculty which prescribes to the understanding the rule of its complete employment."

เข้าใจกับสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ ซึ่งจะต้องใช้สิ่งปรมาัตถ์
เป็นวัตถุ บัญหาข้อนี้เราโคตอบในทางปฏิเสธไปแล้ว²⁶

ตามทัศนะของคานท์ ในโลกแห่งผัสสะมีแต่ปรากฏการณ์ซึ่งเราไม่อาจหาความ
กระจางไปได้ไกลมากกว่าสมรรถภาพของประสาทสัมผัส ซึ่งเขากล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

โลกแห่งผัสสะเต็มไปด้วยสิ่งที่ปรากฏทั้งสิ้น และสิ่งเหล่านี้ก็
เป็นเพียงตัวแทนซึ่งถูกจัดวางเงื่อนไข ตามความรู้สึกลอยอยู่เสมอ
ในอาณาจักรแห่งกาลเวลา สิ่งที่มีอยู่ใดในตัวเองไม่อาจเป็นวัตถุ
ให้เรารู้ได้ จึงไม่หาเหตุผลใดๆ ในการยุ่งเกี่ยวกับสมาชิก
ของอันันตแห่งประสบการณ์ ไมว่าจะ เป็นสมาชิกแบบใดก็ตาม
เราไม่อาจกระโดดพ้นไปจากบริบททางความรู้สึกลอยได้²⁷

ในความรู้แบบประสบการณ์นิยมหรือประจักษ์वाद สิ่งที่มีอยู่จริงคือสิ่งที่ประสบ-
การณ์สามารถให้คำตอบได้ นอกจากนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริงทั้งสิ้น ตามคำอธิบาย
ของคานท์ว่า

²⁶ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman
Kemp Smith, op. cit., pp. 273 - 74. "Understanding and reason
are, indeed, employed in dealing with appearances; but the
question to be answered is whether they have also yet another
employment, when the object is not a phenomenon (that is, a
noumenon); and it is in this latter sense that the object is
taken, when it is thought as merely intelligible, that is to say,
as being given to the understanding alone, and not to the senses.
The question, therefore, is whether in addition to the empirical
employment of the understanding - to its employment even in the
Newtonian account of the structure of the universe - that is
likewise possible a transcendental employment, which has to do
with the noumenon as an object. This question we have answered
in the negative."

²⁷ Ibid., p. 482. "The sensible world contains nothing but
appearances, and these are mere representations which are always
sensible conditioned; in this field things in themselves are
never objects to us. It is not therefore surprising that in
dealing with a member of the empirical series, no matter what
member it may be, we are never justified in making a leap out
beyond the context of sensibility."

วัตถุของประสบการณ์ย่อมไม่ปรากฏออกมาในรูปของมันเป็นสิ่ง
 และปรากฏออกมาในประสบการณ์เท่านั้น และยอมไม่อาจ
 ดำรงอยู่นอกประสบการณ์ใด คงนั้นจึงเป็นที่ยอมรับโดย
 แน่นอนว่า อาจจะมีผู้อยู่อยู่ในดวงจันทร์ แม้ว่าไม่มีใคร
 เคยมองเห็นพวกนั้นมาก่อนก็ตาม ตัวอย่างไรก็ตามสิ่งนี้หมายถึง
 ความแท้เพียงว่าเราอาจเผชิญกับมันในภายตอไปที่เป็นไปได้
 ของประสบการณ์เท่านั้น เพราะเหตุว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นจริง
 ก็ต่อเมื่อมันมีการ เชื่อมโยงกับสัญฐาน โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของ
 ความกาวหนาของประสบการณ์เท่านั้น²⁸

คำจำกัดความว่า การใช้เหตุผลในขอบเขตของประสบการณ์ย่อมได้คำตอบไป
 โลกที่สุดก็เพียงสุดเขตแดนของประสบการณ์เท่านั้น กล่าวคือ

การใช้เหตุผลในทางประสบการณ์ โดยอ้างอิงถึงเงื่อนไข
 การดำรงอยู่ในโลกแห่งผัสสะ ย่อมไม่ได้เป็นผลมาจากการ
 ยอมรับในเรื่องศักดิ์แห่งความเข้าใจอันบริสุทธิ์ มันกาวจาก
 เงื่อนไขทางประสบการณ์ไปสู่เงื่อนไขที่สูงขึ้นซึ่งกันก็จะเป็น
 เงื่อนไขทางประสบการณ์อีกเช่นกัน โดยมีความสอดคล้องกับ
 หลักการแห่งความบังเอิญอย่างเห็นได้ชัด²⁹

²⁸*Ibid.*, pp. 440 - 41. "The objects of experience, then, are never given in themselves, but only in experience, and have no existence outside it? That there may be inhabitants in the moon, although no one has ever perceived them, must certainly be admitted. This, however, only means that in the possible advance of experience we may encounter them. For everything is real which stands in connection with a perception in accordance with the laws of empirical advance."

²⁹*Ibid.*, p. 483. "The empirical employment of reason, in reference to the conditions of existence in the sensible world, is not affected by the admission of a purely intelligible being; it proceeds, in accordance with the principle of thorough-going contingency, from empirical conditions to higher conditions which are always again empirical."

มักจะเข้าใจกันผิดว่า เหตุผลจะเป็นผู้เชื่อมโยงประสบการณ์ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้แต่ในเรื่องบางเรื่องที่เราเข้าใจว่าอยู่นอกประสบการณ์ เช่น เรื่องเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่ยอยู่นอกประสบการณ์ของมนุษย์ และจำเป็นต่ออาศัยเหตุผลในการอ้างอิง นอกจากนี้ มันก็ไม่ต้องการมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่ยอยู่นอกปรากฏการณ์

ขอบเขตความเข้าใจของเราที่แผ่ขยายเข้าไปในคณิตศาสตร์ และความเป็นไปได้ในการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เป็นสิ่งที่ก้าวไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด อาจกล่าวได้เช่นเดียวกันกับการค้นพบคุณสมบัติใหม่ ๆ ในธรรมชาติ การค้นพบพลังรูปแบบใหม่และกฎต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์อันต่อเนื่องและการเชื่อมโยงประสบการณ์ เราควยกับนี้โดยอาศัยเหตุผล ในขณะที่เกี่ยวกับเราไม่อาจพลาดที่จะยอมรับข้อจำกัด เพราะคณิตศาสตร์อ้างอิงถึงแต่เพียงปรากฏการณ์ ส่วนสิ่งที่ไม่สามารถเป็นวัตถุของการสังเกตโดยอาศัยประสาทสัมผัส เช่น มโนภาพของปรมาณูธรรมและจริยธรรม ยอมรับนอกขอบเขตของคณิตศาสตร์ อย่างสิ้นเชิง (มันอยู่ในดินแดนที่) คณิตศาสตร์ไปไม่ถึง ดังนั้นคณิตศาสตร์จึงไม่ต้องการมโนภาพเหล่านี้³⁰

ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับประสบการณ์อีกประการหนึ่งก็คือ เหตุผลเป็นผู้สร้างเอกภาพให้กับประสบการณ์อันเป็นผลิตผลจากกลไกความเข้าใจของมนุษย์ ซึ่งตามที่

³⁰ Immanuel Kant, Prolegomena quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 101. "The extension of our insight into mathematics and the possibility of new discoveries reaches to infinity. The same can be said of the discovery of new qualities in nature, of new forces and laws through continued experience and the linking of such experience by reason. At the same time we cannot fail to acknowledge limits, for mathematics refer only to phenomena and that which cannot be an object of observation through the senses, such as the concepts of metaphysics and morals, lies wholly outside the sphere of mathematics. (It lies in a region) to which mathematics can never lead, but then mathematics does not require these concepts."

กล่าวไว้ว่า

ความเข้าใจเป็นวัตถุของเหตุผล เหมือนกับที่กลไกความรู้สึกเป็นวัตถุของความเข้าใจ เป็นหน้าที่ของเหตุผลที่จะก่อให้เกิดเอกภาพของกิจกรรมที่เป็นไปโดยทั้งหมดในทางประสมการณของความรู้เข้าใจกลายเป็นระบบขึ้นมา เหมือนกับที่เป็นหน้าที่ของความเข้าใจที่จะต้องเชื่อมโยงปรากฏการณ์อันหลายหลากเข้าด้วยกันโดยอาศัยมโนภาพ และนำมันเข้ามาอยู่ภายใต้กฎของประสมการณ³¹

ที่เป็นเช่นนี้ได้ ก็เพราะเหตุผลมีรากฐานของมโนคติเกี่ยวกับประสมการณอยู่ในธรรมชาติของมันแต่เดิมแล้ว ดังที่คานท์กล่าวไว้ในหนังสือตำนาน ของเขาว่า :

ในเมื่อฉันจำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างแยกประเภท (ให้โดยฉัน) ประสมการณ ดังนั้น เหตุผลจึงมีรากฐานของมโนคติที่บรรจุอยู่ในตัวมัน ซึ่งข้าพเจ้าหมายถึงมโนภาพที่จำเป็นต่อมีอยู่ของวัตถุของมันไม่อาจปรากฏในประสมการณได้ มโนคติเหล่านี้แบบนี้อยู่ในธรรมชาติของเหตุผลมากเท่ากับที่โครงสร้างแยกประเภทแบบนี้อยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าหากความมโนคติเหล่านี้นำมาซึ่งปรากฏการณ์ที่อาจทำให้ไขว่เขวได้โดยง่าย ๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ก็เป็นที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าเราจะพยายามระมัดระวังตัวเอง เป็นอย่างดีที่สุด

³¹Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, op. cit., p. 546. "The understanding is an object for reason, just as sensibility is for the understanding. It is the business of reason to render the unity of all possible empirical acts of the understanding systematic; just as it is of the understanding to connect the manifold of the appearances by means of concepts, and to bring it under empirical laws."

จึงไปในทางที่ผิดก็ตาม³²

อย่างไรก็ตาม เหตุผลก็ไม่พอใจความรูต่าง ๆ ในโลกของประสาทสัมผัส มีต้องการความรู้กว้างไกลยิ่งกว่านั้น ดังที่คานท์กล่าวไว้ในตอนหนึ่งของค่านำ ว่า

แนวามโนภาพของเหตุผลและกฎของมันทั้งหมดจะเพียงพอสำหรับใช้ในทางประสบการณ์ กล่าวคือ ในโลกแห่งผัสสะ เหตุผลไม่สามารถหาความพอใจให้กับตัวของมันเองได้ในสิ่งนั้น เพราะมันถกขวงถึงความหวังทุกอย่างในการแก้ปัญหาบางข้อซึ่งเกิดขึ้นอีกครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่มีที่สิ้นสุดไหลลงลงไปใต้มือเท้าของเหตุผลดังกล่าว นั่นก็คือมโนคติเหนือผัสสะซึ่งมุ่งหวังไว้ว่าจะทำให้เกิดคำคมที่สมบูรณ์ได้ เหตุผลมองเห็นอย่างแจ่มชัดว่าโลกแห่งผัสสะไม่อาจบรรลุความสมบูรณ์เช่นนั้นได้ และดังนั้นมันจึงบรรลุได้แต่เพียงมโนภาพซึ่งขวยให้เขาใจได้แต่เพียงโลกแห่งผัสสะ อวกาศและเวลา และบรรลุได้แต่เพียงมโนภาพทั้งหมดซึ่งเราไดกล่ามาแล้วจากบทที่หัวเรื่องมโนภาพแห่งมโนอันบริสุทธิ์³³

³²Immanuel Kant, Prolegomena quoted in Carl J. Fredrich (ed.), op. cit., p. 94. "As the intellect needs the categories for (the acquisition of) experience, so reason contains in itself the basis of ideas, by which I mean necessary concepts whose object cannot be given in any experience. These ideas are inherent in the nature of reason as much as the categories are inherent in the nature of the intellect. If these ideas involve an appearance that may mislead easily, this appearance is unavoidable, although we may very well guard ourselves against being misled by it."

³³Ibid., p. 102. "Although all reason's concepts and laws of the intellect are adequate for empirical use, i.e. in the world of sense, reason does not find any satisfaction for itself in such, for it is deprived of all hope of completely solving some questions which recur an infinitum. Such problems for reason are the transcendental ideas that aim at this completion. Reason sees clearly that the world of sense cannot contain perfection and so it can be contained just as little by those concepts which serve simply for understanding the world of sense, space and time, and by all the concepts we have mentioned under the heading of pure intellectual concepts."

แม้ว่าเหตุผลจะไม่ทำให้มนุษย์ร้ายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งเหนือผัสสะ แต่มันก็ยืนยันว่าสิ่งนั้นมีจริง ในอีกตอนหนึ่งของหนังสือเล่มเดียวกัน คานท์มีทัศนะว่า :

ความโศกที่ความร่ำรวยคล่องกับเหตุผล ความนั้นย่อมไม่มีขอบเขตจำกัดสำหรับความรู้ เช่นนี้ เหตุผลของมนุษย์ยอมรับขอบเขตอันจำกัด แต่ไม่ใช่ขอบเขตจำกัดในคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เหตุผลยอมรับว่ามันจะสามารถทำให้ตัวเองสมบูรณ์ได้โดยพัฒนาการภายในตัวของมันเอง³⁴

ในการอ้างอิงว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่จริงนั้น เหตุผลเป็นเพียงผู้กำหนดมโนคติเกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายเท่านั้น มันมิได้กำหนดความมีอยู่ของตัวคนที่แท้จริง :

เป็นที่ชัดแจ้งว่า ในการบรรลุเป้าหมายของมัน กล่าวคือในการแสดงให้เห็นถึงการกำหนดสิ่งต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ ภายตัว เหตุผลไม่ใ้ใดที่ทุก ๆ อย่างมีอรรถิภาวะของสิ่งที่สอดคล้องกับอุดมคติเช่นนี้ไว้วางหน้า แต่มันคาดถึงแต่เพียงมโนคติของสิ่งเช่นนั้น และก็เพียงเพื่อจุดประสงค์ในการนำผลรวมที่มีเงื่อนไขออกมาจากผลรวมที่ไม่มีเงื่อนไขของการกำหนดอย่างสมบูรณ์ นั่นก็คือผลรวมของสิ่งจำกัด³⁵

³⁴ Ibid., pp. 100 - 101. "As long as knowledge corresponds to reason, no definite boundaries can be conceived for such knowledge. Human reason recognizes limits but no boundaries in mathematics and natural science. Reason recognizes that something exists outside itself to which it can never attain, but it does not recognize that it can ever be perfected itself in its inner progress."

³⁵ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, op. cit., p. 491. "It is obvious that reason, in achieving its purpose, that, namely, of representing the necessary completely determination of things, does not presuppose the existence of a being that corresponds to this ideal, but only the idea of such a being, and this only for the purpose of deriving from an unconditioned totality of completely determination the conditioned totality, that is, the totality of the limited."

หมายความว่า มนุษย์เราจะมีความรู้ใดก็เป็นเพียงความรู้ที่ผ่านการวางเงื่อนไขของกลไกทางจิตแล้ว และการที่เหตุผลไปถึงความมีอยู่ของโมโนคติ ก็เพียงเพื่ออาศัยโมโนคติดังกล่าว เป็นวัตถุของจิตมนุษย์เท่านั้น

ในเรื่องเกี่ยวกับนามธรรมเหนือประสาทสัมผัส แม้ว่าเหตุผลจะพยายามยืนยันหรือหาข้อพิสูจน์ในทางทฤษฎีมาได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระเจ้า แต่เหตุผลก็ไม่สามารถอ้างอิงไปได้ไกลกว่าของประสาทสัมผัส ซึ่งค้านที่กล่าวไว้ว่า

มีทางที่อาจพิสูจน์ว่าพระเจ้านั้นมีอยู่จริงอยู่ 3 ทาง โดยอาศัยเหตุผลภาคทฤษฎี...

ข้าพเจ้าต้องการชี้ให้เห็นว่า เหตุผลมีสมรรถภาพเพียงเล็กน้อยที่จะก้าวหน้าไปจากเส้นทางสายเคี้ยว คือ เส้นทางของประสบการณ์ เช่นเดียวกับบนเส้นทางอีกสายหนึ่ง เส้นทางของอภิปรัชญา และมันไต่กางปีกอย่างไรผลในความพยายามดังกล่าวที่จะร่อนอวยเหนือโลกของประสาทสัมผัสโดยอาศัยแต่เพียงพลังของภาคทฤษฎี³⁶

ที่ค้านที่กล่าว เช่นนี้ ค้านที่ของการชี้ให้เห็นว่า ความพยายามในการพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้า โดยอาศัยวิธี 3 วิธี คือ พิสูจน์จากความสมบูรณ์ (Proof on Perfection) พิสูจน์จากระบบของจักรวาลที่จำเป็นต้องมีผู้สร้าง (Cosmological Proof) และพิสูจน์จากเป้าหมายของสรรพสิ่ง (Teleological Proof) ล้วนแต่เป็น

³⁶ Ibid., p. 499. "There are only three possible ways of proving the existence of God by means of speculative reason... I propose to show that reason is as little able to make progress on the one path, the empirical, as on the other path, the transcendental, and that it stretches its wing in vain in the thus attempting to soar above the world of sense by the mere power of speculation."

การพิสูจน์ที่แน่นอนโดยภายในโลกของประสบการณ์หนึ่งสิ่ง และมันไม่ได้ทำให้เรารู้จักตัวตนที่แท้จริงของพระเจ้าเลย เราจะรู้จักแค่เพียงพระเจ้าในรูปคำอธิบายที่มีอยู่ในประสบการณ์ของมนุษย์เท่านั้น ค่ายเหตุนี้ คานท์จึงมองเห็นว่า เหตุผลภาคเหตุผลที่ไม่อาจก้าวพ้นไปจากแววดวงของปรากฏการณ์เพื่อเข้าไปสู่โลกปรมาตมได้

จากแนวคิดของคานท์ เราอาจสรุปได้ว่า ไม่มีปรัชญาแนวไหนที่จะกักสินมัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ของมนุษย์ เช่น เรื่องวิญญาณ ฯลฯ ให้เด็ดขาดไปได้ เหตุผลเองก็ไม่สามารถกล่าวยืนยันได้ว่า วิญญาณมีอยู่จริงหรือไม่ :

เราารู้จักแค่เพียงความสำนึกในทางประสบการณ์ ซึ่งถูกรวมเข้าอย่างสิ้นเชิงโดยรูปแบบของเวลาซึ่งเขาถึงได้แค่เพียงเพียงความรูของปรากฏการณ์อันต่อเนื่องและถูกรวมเข้าโดยความสำนึกบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นเพียงธรรมดาเหตุผล และเป็นกฎไบบริสุทธิ์ของการรวมให้เป็นเอกภาพเหนือผัสสะ มันไม่ใช่สิ่งของ ฉะนั้น มันจึงไม่ใช่วัตถุของอภิปรัชญาเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง ค่ายเหตุนี้กล่าว ทั้งปรัชญาแนวสสารนิยมหรือปรัชญาแนวจิตนิยม จึงไม่มีฝ่ายใดถูกต้องที่ยืนยันตามคำกล่าว ไม่มีวิญญาณหรือมีวิญญาณอันเป็นสารัตถะ เพราะเหตุว่า ไม่มีฝ่ายใดที่มีรากฐานถูกต้องตามกฎหมายเพื่อจะยืนยันเช่นนั้นได้ วิญญาณยังคงเป็นมโนคติ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะรู้ว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ในสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลถูกชักจูงไปหาแน่นอนอย่างจำเป็น และไม่มีอะไรเลยสักอย่างที่จะชวนให้เชื่อถือได้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่วิญญาณจะมีอยู่จริง³⁷

³⁷ Etienne Gilson, and Thomas Langan, Modern Philosophy : Descartes to Kant (N.Y.: Colonial Press Inc., 1963), p. 431. "We know only an empirical consciousness, entirely dominated by the form of time, attaining only to the knowledge of successive phenomena, and a pure consciousness, which is only a logical subject, the pure function of transcendental unification, not a thing, therefore not the object of an intuition of a thing-in-itself. Thus neither the materialist nor the spiritualist philosophies are right in asserting, respectively, that there is no soul or that there is a substantial soul, for neither has a legitimate basis for making such assertions. The soul remains an idea, of which it is impossible to know whether it exists or not; in any event, the reason is led to it necessarily, and there is nothing about it that suggests that it is impossible for it to exist."

การพยายามใช้เหตุผลบริสุทธิ์ เพื่อเข้าถึงมโนคติเหนือผัสสะ ก็มีว่ามีผลในแง่หนึ่ง กล่าวคือ ทำให้เรารู้อีกขอบเขตการใช้เหตุผลบริสุทธิ์ และรู้จักกำหนดวิธีการใหม่ :

แต่ปรมาตมปรัชญาได้อาศัยความพยายามเชิงวิภาษวิธีของเหตุผลบริสุทธิ์ เพื่อนำเราไปยังข้อจำกัดของเหตุผล (ซึ่งมีได้เป็นไปตามอำเภอใจหรือขาดความยุติธรรม) แต่เป็นไปโดยที่ธรรมชาติของเหตุผลเองบังคับเรา (ในคนพบ) ในเมื่อเราไม่สามารถจัดการกับมโนคติเหนือผัสสะได้ และในเมื่อมโนคติเหนือผัสสะไม่มีวันยอมให้ตัวของมันเองเป็นที่รู้จักได้ มโนคติเหนือผัสสะจึงไม่เพียงแต่ทำให้เรารู้อีกขอบเขตที่แท้จริงในการใช้เหตุผลบริสุทธิ์ แต่มันยังได้แสดงให้เรารู้จักวิธีกำหนดขอบเขตเช่นนั้นได้ด้วย³⁸

เพื่อที่จะให้เข้าใจจิตใจของเหตุผลในการรู้จักความจริง เราจำเป็นต้องรู้ว่าเหตุผลมีบทบาทสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อยู่สองแบบ กล่าวคือ :

ธรรมชาติก็คือวัตถุเพียงสิ่งเดียวที่ตกลงเข้ามาเพื่อทำให้เหตุผลของใจหลักการในการจัดให้เป็นระเบียบ ธรรมชาตินี้มีสองแง่ ถ้าไม่เป็นความคิดก็เป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เมื่อคิดถึงสิ่งหลัง ตรามหาพิจารณาถึงความเป็นไปได้ภายในตัวมัน นั่นคือ เมื่อกำหนดวิธีการใช้โครงสร้างแยกประเภทของมัน เราไม่จำเป็นต้องอาศัยมโนคติ นั่นคือ ไม่มีตัวแทนที่อยู่นเหนือ

๑

38

Immanuel Kant, Prolegomena quoted in Carl J. Friedrich (ed.) op. cit., p. 101. "But metaphysics carries us through the dialectical efforts of pure reason to limits (boundaries) which are not initiated arbitrarily or rashly, but which the nature of reason itself impels us (to discover). Since we cannot deal with transcendental ideas and since transcendental ideas will never allow themselves to be realized, they serve to show us not only the actual boundaries of the use of pure reason, but also the way to determine the boundaries."

ประสบการณ์ ในทำนองเดียวกันก็ไม่มีโมคติใดที่เป็นไปได้
ในการเชื่อมโยงถึงกันเช่นนี้ ในเมื่อขณะที่จัดการกับธรรมชาติที่
เป็นปรนัย เราได้ถูกชี้นำโดยอรรถกถาทางความรู้สึก
ผิดเพียงอย่างเดียว... ในอีกแง่หนึ่ง เมื่อเหตุผลได้ถูกพิจารณา
ว่าเป็นสาเหตุที่เป็นตัวกำหนด ดังที่ปรากฏ (ในอาณาเขตของ)
เสรีภาพ หมายความว่าในกรณีของหลักการกฎปฏิบัติ เรา
คงก้าวต่อไปเหมือนกันว่าเรามีวัตถุอยู่ข้างหน้า ไม่ใช่เป็น
วัตถุของผัสสะ แต่เป็นวัตถุของความเข้าใจบริสุทธิ์ ในอาณา
เขตภาคปฏิบัติเงื่อนไขต่าง ๆ ย่อมไม่ได้อยู่ในลำดับของปรากฏ
การณ์อีกต่อไป มันอาจถูกจัดเอาไว้ก่อนอันคม และอันคมของ
สภาพต่าง ๆ จึงอาจถูกพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่สุดถึงขั้นแรกสุด
โดยอาศัยสาเหตุที่เข้าใจได้³⁹

กล่าวโดยย่อก็คือ เหตุผลในภาคทฤษฎีจำเป็นต้องอาศัยวัตถุของมโนคติซึ่งอาจ
จะอยู่ในรูปความคิดหรือสรรพลิงที่มีตัวตนได้ ส่วนเหตุผลภาคปฏิบัติอาศัยวัตถุของความ
เข้าใจที่ไม่ผ่านผัสสะและไม่ขึ้นกับการจัดระเบียบตามประสบการณ์

³⁹ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, op. cit., pp. 558 - 59. "For nature is properly the only given object in regard to which reason requires regulative principles. This nature is twofold, either thinking or corporeal. To think the latter, so far as regards its inner possibility, that is, to determine the application of the categories to it, we need no idea, that is, no representation which transcends experience. Nor, indeed, is any idea possible in this connection, since in dealing with corporeal nature we are guided solely by sensible intuition... when, on the other hand, reason is itself regarded as the determining cause, as in (the sphere of) freedom, that is to say, in the case of practical principles, we have to proceed as if we had before us an object, not of the senses, but of the pure understanding. In this practical sphere the conditions are no longer in the series of appearances; they can be posited outside the series, and the series of states can therefore be regarded as if it had an absolute beginning, through an intelligible cause."

คำที่สรุปได้ว่า เป้าหมายขั้นสุดท้ายของการใช้เหตุผลภาคทฤษฎีกับสิ่งที่อยู่
เหนือผัสสะ มีอยู่เพียง 3 ประการ :

เป้าหมายขั้นสุดท้ายอยู่ที่เหตุผลภาคทฤษฎีมุ่งไปสู่ พระที่มันใช้กับ
สิ่งเหนือผัสสะ เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องของกับสิ่ง 3 สิ่ง : เสรี-
ภาพของเจตจำนง, อมตภาพของวิญญาณ และความมีอยู่ของ
พระเจ้า⁴⁰

อย่างไรก็ตาม การใช้เหตุผลภาคทฤษฎีเพื่อแสวงหาคำตอบทุกประเภทนั้นย่อม
ทำให้เกิดปัญหาทางความรู้ได้ :

มีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับปัญหาทางจักรวาลวิทยาอายุ 4 ทม โดยที่จาก
พิจารณาความที่โลกตกค้างนี้ถึงจากแรงความตึกความปริมาณ
คุณภาพ ความสัมพันธ์ หรือรูปแบบ อย่างใดอย่างหนึ่ง

- (1) บท : โลกถูกจำกัดอยู่ในอวกาศและเวลา
ปฏิบัติ : โลกไม่มีขอบเขต ไบวาในอวกาศหรือเวลา
- (2) บท : สสารประกอบด้วยธาตุเชิง เคี้ยวและแบ่งแยก
ไม่ได
ปฏิบัติ : ไม่มีธาตุเชิงเคี้ยว และสสารก็อาจถูกแบ่งออก
ได้มีที่สิ้นสุด
- (3) บท : ในโลก มีปัจจัยการเสรี
ปฏิบัติ : ไม่มีเสรีภาพ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกล้วนเป็นไป
ตามกฎแห่งความจำเป็น

⁴⁰ Ibid., p. 631. "The ultimate aim to which the specula-
tion of reason in its transcendental employment is directed con-
cerns three objects : the freedom of the will, the immortality of
the soul, and the existence of God."

- (4) บท : โลกมนุษย์ย่อมบังถึงอติภาวะของสัจที่จำเป็น
ปฏิบัติ : ไม่มีสัจที่จำเป็นที่เป็นสาเหตุของโลก⁴¹

จากบทและปฏิบัติดังกล่าว เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการยากที่จะคิดสั้นให้เด็ดขาดลงไปว่าฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด ดังที่เราได้ทราบแล้วในตอนแรกว่า เหตุผลภาคทฤษฎีใช้ตอบปัญหาใดเฉพาะเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ภายในประสบการณ์ของมนุษย์เท่านั้น ฉะนั้นการนำเอาเหตุผลภาคทฤษฎีไปใช้กับสิ่งที่อยู่นอกประสบการณ์ ย่อมทำให้เกิดปัญหาที่ปราศจากข้อยุติได้ เช่น ปัญหาที่ว่า "โลกมีจุดตั้งต้นและจุดจบกับปฏิบัติของมัน คือ "โลกไม่มีขอบเขต ไม่ว่าในอวกาศหรือเวลา" หรือ "โลกไม่มีจุดตั้งต้นและจุดจบ" เป็นสิ่งที่เหนือวิสัยการให้เหตุผลภาคทฤษฎีเข้าชี้ขาด เพราะการที่เราจะรู้ว่าโลกมีจุดตั้งต้นและจุดจบหรือไม่ เราจะต้องมองเห็นหรือรับรู้ เหตุการณ์เช่นนั้น มิฉะนั้นเราก็ไม่อาจยืนยันได้ แต่เมื่อปัญหาเช่นนี้มีได้อยู่ในขอบเขตของประสบการณ์ของมนุษย์ บทและปฏิบัติจึงอาจเป็นจริงได้เท่า ๆ กัน ตัวอย่างเหล่านี้ บ่งให้เห็นถึงประสิทธิภาพอันจำกัดของเหตุผลภาคทฤษฎีและเหตุผลภาคทฤษฎีจะคอยได้ก็แต่เพียงความเป็นไปได้หรือไม่ได้ในแง่ของ

⁴¹ Etienne Gilson, and Thomas Langan, *op. cit.*, p. 432.

"There are four sets of such cosmological antinomies, according to whether the world is envisaged from the point of view of quantity, of quality, of relation, or of modality.

- (1) Thesis : The world is limited in space and time.
Antithesis : The world has no limit either in space or time.
- (2) Thesis : Matter is composed of simple and indivisible elements.
Antithesis : There are no simple elements, and matter can be divided to infinity.
- (3) Thesis : There is in the world a free causality.
Antithesis : There is no liberty, rather everything happens in the world according to necessary laws.
- (4) Thesis : The world implies the existence of a necessary being.
Antithesis : There is no necessary being which is cause of the world."

ประสบการณ์เท่านั้น มันไม่อาจลงมตีความรู้อันเด็ดขาดในปัญหาที่พ้นจากขอบเขตของประสบการณ์ลงไปได้

เพื่อให้เข้าใจการทำงานของจิตมนุษย์กับข้อมูลที่ไ้รับได้ก็ขึ้น อาจจะพิจารณาได้จากขั้นตอนของความรู้ ตามการกำหนดของสมรรถภาพมนุษย์ดังต่อไปนี้

<u>รายการสมรรถภาพของจิต</u> (List of Mental Faculties)	<u>สมรรถภาพรู้</u> (Cognitive Faculties)
1. สมรรถภาพในการคิด (Thinking Faculties)	มันส์ (Intellect)
2. ความรู้สึกพอใจและไม่พอใจ (Feelings of pleasure and displeasure)	การลงมติ (Judgment)
3. สมรรถภาพทางความต้องการ (Faculty of desire)	เหตุผล (Reason)
<u>หลักการก่อนประสบการณ์</u> (A Priori Principles)	<u>เรื่องที่ใช้หลักการ</u> (Application)
1. ความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ (Conformity to Law)	ธรรมชาติ (Nature)
2. ความเหมาะสม (กับเป้าหมาย) (Appropriateness (to an end))	ศิลปะ (Art)
3. เป้าหมายสุดท้าย (และความมุ่งหมาย) (Final End (and purpose))	เสรีภาพ (Freedom) ⁴²

⁴² Immanuel Kant, Critique of Judgment quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 283.

จากตารางรายการข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า การทำงานของจิตกับความรู้ของมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันอย่างไร การที่มนุษย์สามารถคิดคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แสดงว่ามนุษย์มีสมรรถภาพที่เรียกว่า มโนสำนึก มโนสำนึกจะเป็นผู้ควบคุมขบวนการคิดของมนุษย์ ส่วนสมรรถภาพที่เรียกว่า การลงมติ ก็เป็นสมรรถภาพที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจในข้อมูลต่าง ๆ ของจิต หลังจากที่มีสมรรถภาพนี้ได้ตัดสินใจแล้ว และสมรรถภาพประเภทที่สาม คือ เหตุผล ก็เป็นสมรรถภาพที่จะตอบสนองความต้องการของจิตมนุษย์โดยการตอบปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการทราบ ซึ่งบรรลุผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วในคอนตอน

ตามทัศนะของคานท์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้คิดได้ (thinking being) หรือเป็นสัตว์แห่งเหตุผล (Rational being) ดังที่โคกกล่าวอ้างอิงไว้ในเชิงอรต 6 ของบทที่ 1 มนุษย์จึงมีความสามารถในการคิด และมีมโนสำนึกเป็นผู้พาความคิดนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และในขณะที่เกิดความขัดแย้งทางความคิด การลงมติ (Judgment) จะเป็นตัวตัดสิน สิ่งใดที่เรายอมรับจากการลงมติ สิ่งนั้นจะทำให้เราพอใจ และสิ่งใดที่ขัดแย้งกับการลงมติ สิ่งนั้นจะทำให้เรารู้สึกไม่พอใจ เช่น ถ้าเราพอใจที่จะหยิบสตางค์ให้ขอทาน นั่นก็หมายความว่า การลงมติได้กำหนดข้อตัดสินให้เราประพฤติดังกล่าวแล้ว แต่มนุษย์ไม่ไ้มีกิจกรรมของจิตแต่เพียงเท่านั้น มนุษย์ยังมีความต้องการและการดิ้นรนและแสวงหาซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษต่อตัวของเราเองภายหลังก็ได้ เหตุผล (reason) จึงเป็นกลไกทางจิตอย่างหนึ่งที่จะควบคุมความต้องการและแสวงหาคำตอบให้เป็นที่ยอมรับของมนุษย์

นอกจากนี้ จิตมนุษย์ยังมีหลักการก่อนประสบการณ์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสามประการ ประการแรกคือ ความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ เป็นหลักการที่ไม่ขัดแย้งกับกฎของจักรวาลหรือกฎสูงสุดใด ๆ หลักการนี้สะท้อนออกมาในรูปที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจธรรมชาติได้ ประการที่สอง คือ ความเหมาะสมกับเป้าหมาย หมายถึงความกลมกลืนสอดคล้องกันระหว่างหลักการภายในจิตมนุษย์กับจุดหมายของจักรวาล ทำให้มนุษย์เข้าถึงความงามทางศิลปะได้ แม้ว่ามันมนุษย์จะอธิบายสภาวะและความเป็นมาของมันไม่ได้ก็ตาม ประการสุดท้าย ก็คือ เสรีภาพซึ่งโคกกล่าวมาข้างแล้วในเชิงอรต 29 ของบทที่ 1 และจะกล่าวถึงต่อไปในคอน

สุดท้ายของบทนั้นเป็นตอนที่ว่าด้วยจริยธรรมโดยเฉพาะ

ในการตัดสินคุณค่า จิตมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยหลักการแบบปรนัย ดังที่คานท์กล่าวไว้ใน วิจารณ์การลงมติ (Critique of Judgment) ว่า :

โดยทั่วไปการลงมติเป็นสมรรถภาพในการคิดเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะในฐานะที่ถูกรวบรวมภายใต้สิ่งทั่วไป...

การลงมติเป็นการตัดสินซึ่งอยู่ภายใต้กฎอรรถภาพสากลที่มันสร้างขึ้น สรรคขึ้นมาโดยเพียงแต่รวบรวมสิ่งทั้งหลายเข้าไว้ในกฎรวมกัน กฎใดที่กำหนดขึ้นมาสำหรับมันก่อนประสบการณ์ และการลงมติก็นำมาเป็นของประติษฐานขึ้นมาทางให้ตัวมันเองในการบังคับสิ่งเฉพาะในธรรมชาติให้สิ่งทั่วไป มีรูปแบบของสิ่งธรรมชาติอยู่มากมาย มีการแปรรูปของมโนภาพสากลเหนือผัสสะเกี่ยวกับธรรมชาติอยู่หลายอย่าง ซึ่งยังถูกทิ้งไว้โดยปราศจากการตัดสินให้เด็ดขาดด้วยกฎที่มนุษย์ผู้ตัดสินก่อนประสบการณ์ เป็นผู้สร้างขึ้น เพราะกฎเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเฉพาะแต่กับความเป็นไปโดยทั่วไปของธรรมชาติในฐานะที่เป็นวัตถุของประสาทสัมผัส... ฉะนั้น การลงมติกวดยการครึกครอง ซึ่งจำกัดการขึ้นมาจากสิ่งเฉพาะในธรรมชาติไปสู่อะไรก็ไป ย่อมยังคงจำเป็นต้องอาศัยหลักการ⁴³

⁴³ Immanuel Kant, Critique of Judgment quoted in Ibid., p. 270. "In general, judgment is the faculty for thinking of the particular as contained under the general..."

The determining judgment, which is subject to general transcendental laws furnished by the intellect, merely subsumes; the law is prescribed for it a priori and such a judgment has no need to devise a law for its own guidance for subordinating the particular in nature to the general. There are such manifold forms of nature; there are many modifications of the general transcendental concepts of nature that are left undetermined by the laws furnished by pure intellect a priori because these laws only concern the general possibility of nature as an object of the senses... therefore the reflecting judgment, obliged to ascend from the particular in nature to the general, stands in need of a principle."

นอกจากนี้จะเป็นกฏกำหนดกฎเกณฑ์ปรนัยขึ้นมาแล้ว มันยังกำหนดสิ่งที่ เป็น
ปรนัยสิ่งอื่นขึ้นมาอีกด้วย กล่าวคือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยมันจะ เป็นสิ่งที่ เป็นปรนัยและส
เหตุผลเสมอ ดังที่ปรากฏในหนังสือค่านำของคานท์ :

วัตถุประสงค์ในตัวเองมักไม่เคยเป็นที่รู้จักได้ แต่เมื่อการ
เชื่อมโยงจินตภาพต่าง ๆ เขามาในจินตนาการของเราได้
ถูกกำหนดขึ้นโดยมโนภาพของมนุษย์ให้ เป็นสิ่งที่สมเหตุผล
โดยอาศัยมโนภาพที่มันสำเนาให้ วัตถุประสงค์ย่อมถูกกำหนดโดย
ความสัมพันธ์ เช่นนี้ และการลงมติยอม เป็นปรนัย⁴⁴

และในหนังสือวิจารณ์การลงมติ คานท์ก็มีทัศนะว่า หน้าที่ของหลักการก็คือตรวจ
สอบความสมบูรณ์ของกฎเกณฑ์ทางประสบการณ์ :

หลักการ (ซึ่งเป็นที่ต้องการ ของการ ลงมติจากการ ตรึงตรอง)
อาจเป็นได้แต่เพียงเช่นนี้ : ในเมื่อกฎทั่วไปของธรรมชาติมี
พื้นฐานของมันอยู่ในมโนสำนึกของเราซึ่งบังคับมันให้อยู่ในธรรมชาติ
และแม้ว่าเพียงแต่สอดคล้องกับมโนภาพทั่วไปของมันในฐานะที่
เป็นธรรมชาติ กฎทางประสบการณ์เฉพาะอย่างก็ตองถูกพิจารณา
โดยคำนึงถึงสิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่โดยปราศจากการ คัดล้นขึ้น
เกิดขึ้นโดยกฎทั่วไปเหล่านี้⁴⁵

⁴⁴ Ibid., p. 72. "The object in itself always remains unknown; but when the linking of the images given to our imagination is by this intellectual concept determined as generally valid through the concept that the intellect provides, the object is determined by this relation and the judgment is objective."

⁴⁵ Ibid., p. 271. "The principle (needed by the reflecting judgment) can only be this : since general laws of nature have their foundation in our intellect which prescribes them to nature, though only according to the general concept of it as nature, particular empirical laws must be considered in regard to what is left undetermined in them by these general laws."

พร้อมกันนี้ เหตุผลยังทำหน้าที่เป็นข้อกำหนดกรากฐานของความเป็นสิ่งก่อนประสพการณและทำให้ ทกตโลกการ ลงมกีสมาจรณใช้กับมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติได้ :

จากการที่สามารถจับคู่หากฎเกณฑ์ก่อนประสพการณให้แก่ธรรมชาติได้ มนุษย์ก็ได้ออกเติมบทพิสดารจนดูเหมือนจะจริงว่าธรรมชาติเป็นที่เราเข้าใจใจได้ก็แต่เพียงในรูปที่เป็นปรากฏการณเท่านั้น และในการทำเช่นนั้นมนุษย์ก็ให้เห็นว่า ธรรมชาติมีมูลฐานที่เหนือผู้สละ แขนงนักคิดถึงมูลฐานเช่นนี้ไว้โดยปราศจากการตัดสิน การลงมติโดยอาศัยหลักการก่อนประสพการณในการประเมินคุณค่าธรรมชาติความกฎเฉพาะที่เป็นไปได ใด ทำให้เกิดมูลฐานเหนือผู้สละ เช่นนี้ภายในตัวของเราเช่นเดียวกับภายนอกตัวของ เราพร้อมกับความสามารถในการตัดสินโดยอาศัยสมรรถภาพของมนุษย์ แต่เหตุผลเป็นข้อกำหนดมูลฐานก่อนประสพการณเดียวกันนี้ โดยอาศัยหลักการภาคปฏิบัติของ มัน ดังนั้นการลงมติจึงทำให้การหักเหจากอาณาจักรของมโนภาพในเรื่องธรรมชาติไปสู่อาณาจักรของมโนภาพในเรื่องเสรีภาพเป็นสิ่งที่เป็นไปได้⁴⁶

จากทัศนะของคานท์เช่นนี้ ทำให้เข้าใจว่า ความรู้เหนือผู้สละไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์เสียทีเดียว เพราะอย่างน้อยที่สุด เหตุผลภาคปฏิบัติก็ยังพอเป็นแสงสว่าง

⁴⁶ Ibid., p. 282. "The intellect, by the possibility of its supplying a priori laws for nature, furnished a proof of the fact that nature is understood by us only as a phenomenon, and in so doing points to nature's having a supersensible substratum; but the intellect leaves this substratum quite undetermined. Judgment by the a priori principle of its evaluation of nature according to its possible particular law provides this supersensible substratum within, as well as without, us with determinability through the intellectual faculty. But reason gives determination to the same substratum a priori by its practical law. Thus judgment makes possible the transition from the realm of the concept of nature to that of the concept of freedom."

แม้จะวางเงื่อนไขให้เราสามารถหาทางไปสู่มันได้

เหตุผลที่สามารถจับความที่สูงสุดจากกฎศีลธรรมได้ก็คือ เหตุผลภาคปฏิบัติและกฎศีลธรรม จะเป็นข้อกำหนดโมโนภาพเกี่ยวกับปฐมสัจ :

หลักจริยธรรมยอมรับได้แต่เพียงว่า มีโมโนภาพของพระผู้
ปกครองโลกผู้ซึ่งครอบครองความสมบูรณ์สูงสุดเป็นโมโนภาพ
ที่เป็นไปได้ พระองค์ยอมครองทรงสรรพคุณ เพื่อที่จะรู้ถึงความ
ประพฤติกิของข้าพเจ้าอย่างถึงแก่นแท้ของสภาพจิตใจในทุก
กรณีที่เป็นไปได้ และในกาลอนาคตกทั้งหมด และทรงสัพ-
เทศะเพื่อที่จะได้ทรงแบ่งปันผลสรุปอันเหมาะสมให้กับความ
ประพฤติกิของข้าพเจ้าในทำนองเดียวกัน พระองค์ยอมครอง
ทรงสถิตย์ในที่ทุกแห่ง ทรงเป็นนิรันดร์ ฯลฯ ดังนั้นหลักจริย-
ธรรมจึงกำหนดโมโนภาพเกี่ยวกับปฐมสัจเป็นปรมาตมสัจได้
โดยอาศัยโมโนภาพของความที่สูงสุดมาเป็นวัตถุของเหตุผล
ภาคปฏิบัติอันบริสุทธิ⁴⁷

บทบาทของเหตุผลที่เกี่ยวกับความรู้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์อีกอย่างหนึ่งก็
คือ เหตุผลจะไม่นำมนุษย์ไปหมกมุ่นอยู่กับความสนุกเพลิดเพลินโดยหลงผิดว่าเป็นทางไป
สู่จุดหมายสูงสุดได้ :

แต่ข้อสังเกตที่ว่า มีคุณค่าภายในอย่างใดอย่างหนึ่งใน
การดำรงอยู่ที่แท้จริงของมนุษย์ซึ่งมีชีวิตเพียงเพื่อสนุกสนาน

⁴⁷ Immanuel Kant, op. cit., p. IX. "The moral principle admits as possible only the conception of an Author of the world possessed of the highest perfection. He must be omniscient, in order to know my conduct up to the inmost root of my mental state in all possible cases and into all future time; omnipotent, in order to allot to it its fitting consequences; similarly. He must be omnipresent, eternal, etc. Thus the moral law, by means of the conception of the summum bonum as the object of a pure practical reason, determines the concept of the First Being as the Supreme Being."

ไม่ว่าเขาจะมัวยุ่งอยู่ในเรื่องนี้อย่างไรก็ตาม และแม้ว่าในการกระทำเช่นนั้น เขาจะใคร่มีโชษอื่นแห่งมั่งคั่งกับความสุขสนานเหมือนกับเขา รวาก็ว่านั่นเป็นวิถีที่ลืมนำไปสู่อุณหภูมิเพียงประการเดียวถึงกล่าว นอกจากนั้น ก็เป็นเพราะว่าโดยอาศัยความเห็นอกเห็นใจเขาใคร่ร่วมสนองความต้องการกับคนพวกนั้นด้วย นี่เป็นทัศนะที่เหตุผลจะไม่มีวันยอมให้ควมมันเองถูกชักนำเขาไปยุ่งเกี่ยวกับ⁴⁸

ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุผลสากลโลกที่แท้จริงของมัน มีโชทำงานเพื่อรับใช้อารมณืความอยากกระทำของมนุษย์ แต่มันทำงานเพื่อทำให้มนุษย์บรรลุถึงเสรีภาพที่แท้จริง ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอารมณ์อีกต่อไป ทั้งเราจะเห็นได้จากเชิงบรรด 25 และ 27 ของบทที่ 1 มาแล้ว ฉะนั้น การกระทำใดที่เป็นไปเพียงเพื่อความสนุกสำราญเท่านั้น จึงเป็นการกระทำที่เหตุผลยอมรับไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ เราจึงสรุปบทบาทของเหตุผลในการหยั่งรู้ความเป็นจริงได้ว่า เหตุผลต้องการความรู้ที่ตายตัว แน่นอน ปราศจากเงื่อนไข ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากมาก เนื่องจากข้อมูลที่เราได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเงื่อนไขที่มันตั้งขึ้น เหตุผลจึงต้องแสวงหาความรู้ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ตามที่คานท์กล่าวไว้ในที่สุดว่า

“เหตุผลไม่อาจพอใจกับสิ่งที่เป็นเพียงความบังเอิญ และมันต้องแสวงหาความรู้ เกี่ยวกับสิ่งที่แนบแน่นตายตัวอยู่เสมอ แต่

⁴⁸ Immanuel Kant, Critique of Judgment quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 290. "But the notion that there is any intrinsic in the real existence of a man who merely lives for enjoyment, however busy he may be in this respect, even when in so doing he serves others - all like him intent only on enjoyment - as an excellent means to that one end, and does so, moreover, because through sympathy, he shares all their gratifications - this is a view to which reason will never let itself be brought round."

มันจะสามารถไขว่คว้าความรู้ที่แน่นอนมาได้ก็ต่อเมื่อมันได้พบ
เงื่อนไขของความรู เช่นนั้นแล้ว เหตุผลจะยังคงไม่พอใจ นอก
เสียจากว่าตัวเงื่อนไขเองก็เป็นสิ่งที่แน่นอนตามตัวด้วย ดังนั้น
มันจึงต้องแสวงหาเงื่อนไขของสิ่งที่เป็นเงื่อนไข และทำเช่นนี้
ต่อไปไม่สิ้นสุด ดังนั้น มันจึงจำต้องเข้า โหม่ โนคติเกี่ยวกับ
ผลรวมของบรรดาสิ่งที่ เป็นเงื่อนไข ผลรวมซึ่งตามันเป็นผลรวม
ก็ย่อมต้องไม่อาจจะมีเงื่อนไขอีกต่อไปได้ และด้วยเหตุนี้มัน
ย่อมต้อง เป็นสิ่งที่ตายตัวโดยปราศจากเงื่อนไข ถ้าหากต้องมี
สิ่งใดเป็นสิ่งที่ตายตัว มี โนคติของสิ่งที่ตายตัวโดยปราศจาก
เงื่อนไข เช่นนั้นจึงไม่สามารถให้ความรูแก่เราได้ ในเมื่อมัน
ไม่มีวัตถุที่เราสัมพันธ์ได้มาสอดคล้องกับความรูดังกล่าว⁴⁹

ง. เหตุผลกำหนดพฤติกรรมที่ถูกตั้งได้อย่างไร ?

บทบาทของเหตุผลในเรื่องนี้ เน้นหนักที่เหตุผลภาคปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ และวัตถุ
ของเหตุผลภาคปฏิบัติจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความดีความชั่ว ดังที่คานท์กล่าวไว้ใน วิจารณ์
เหตุผลภาคปฏิบัติ (Critique of Pure Practical Reason) ว่า :

⁴⁹ Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysic of Morals
quoted in H.J. Paton, Groundwork of the Metaphysic of Morals
(N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1964), p. 51. "Reason
cannot be satisfied with the merely contingent and always
seeks for knowledge of the necessary. But it can grasp the
necessary only by finding its condition. Unless the condition
is itself necessary reason must still be unsatisfied, so it
must seek the condition of the condition and so on ad infinitum.
Thus it is bound to conceive the Idea of the totality of con-
ditions a totality which, if it is a totality, can have no fur-
ther condition and so must be unconditionally necessary if there
is to be anything necessary at all. Such an Idea of the
unconditionally necessary cannot, however, give us knowledge
since it has no corresponding sensible object."

การจะตัดสินว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นวัตถุของ เหตุผลภาคปฏิบัติหรือไม่ ขอมหมายถึงการไขมนัสยังรู้ความเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ไม่ได้อันการตั้งใจกระทำที่แสดงให้เห็นเป้าหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเรามีพลังอำนาจตามต้องการที่ประสบความสำเร็จต้องตัดสิน...

มันไม่ใช่เป้าหมาย แต่เป็นเจตจำนงซึ่งเป็นผู้กำหนดหลักการในการกระทำ เป้าหมายแต่เพียงประการเดียวของเหตุผลภาคปฏิบัติก็คือสิ่งที่มีความดีและความชั่ว เพราะสิ่งที่เรียกว่าความดีหมายถึงเป้าหมายอันเป็นที่ปรารถนาอย่างจำเป็นตามหลักการของเหตุผล และความชั่วหมายถึงเป้าหมายซึ่งเราจำเป็นต้องหนีห่างตามหลักการของเหตุผลเช่นกัน⁵⁰

เหตุผลยังเป็นผู้กำหนดกฎศีลธรรมตลอดจนความดีสูงสุดให้เป็นเป้าหมายของมนุษย์ตามที่ปรากฏอยู่ในตอนหนึ่งของหนังสือ ศาสนายายในขอบเขตของเหตุผลเท่านั้น ของคานทว่า :

กฎศีลธรรมต้องเป็นหลักการเพียงอย่างเดียวที่กำหนดเจตจำนงซึ่งได้รับการลงมติว่าดี มันจึงจะเป็นอันตรรกะยอมให้แรงจูงใจอื่น ๆ มามีส่วนร่วมกับกฎศีลธรรม คานทไม่เคยเป้าหมายที่จะประกาศว่า มนุษย์ควรต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเชื่อดีอย่างบริสุทธิ์ในกฎของเหตุผล

⁵⁰ Immanuel Kant, Critique of Pure Practical Reason aucted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 246. "To decide whether something is an object of pure practical reason or not, means discerning the possibility or impossibility of willing the action by which a certain object would be realized if we had the required power about which experience must decide. ...

For it is not the object, but the will that is determining principle of the action. The only objects of practical reason are therefore those of good and evil. For by good is meant and object necessarily desired according to a principle of reason, by evil an object which is necessarily shunned, also according to a principle of reason."

และต้องไม่ใช่จากความโน้มเอียง ไม่ใช่จากแรงจูงใจซึ่ง
 ซอนเรณอยภายใน เช่นการคาดหวังว่าจะได้ความสุขส่วน
 ตัวออกจากแรงจูงใจของคุณ ถูกเจตจำนงของเขามริศหิ
 การเรียกร้องความสุขเช่นนี้ ย่อมไม่มีวันเป็นแต่เพียงความ
 ปรารถนาแบบอัตนัยของปัจเจกบุคคลซึ่งสนองความต้องการ
 ให้แก่ความโน้มเอียงเท่านั้น ไม่ต้องสงสัยว่า "เหตุผล
 ในขณะที่กำหนดกฎศีลธรรม ก็ย่อมกำหนดความดีสูงสุด เช่น
 ความสุขที่เหมาะสมกับคุณค่าทางศีลธรรมให้เป็นเป้าหมาย
 สุกท้ายและสมบูรณ์ของการกระทำทุกอย่างของเราควย"
 การรวมความสุขให้เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในความดีสูงสุด
 ก็คือขอเรียกร้องจากเหตุผล และความดีสูงสุดก็คือ อุดม
 คติที่มีเหตุผลของมนุษย์⁵¹

นอกจากนี้ในหนังสือวิจารณ์เหตุผลภาคปฏิบัติ คำนั้นก็ให้ความเห็นในทำนอง
 เดียวกันว่า มโนภาพเกี่ยวกับความดีควรมาจากกฎภาคปฏิบัติ :

ถ้ามโนภาพแห่งความดีไม่ได้มาจากกฎภาคปฏิบัติที่มีมาก่อน
 แต่ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งที่ได้เป็นรากฐานของมัน มโนภาพนี้

⁵¹ Immanuel Kant, *op. cit.*, p. lvi. "The moral law must be the sole determining principle of a will that is to be judged good; it is even dangerous to allow other motives to cooperate with the moral law. Man, Kant is never weary of declaring, must do his duty out of pure respect for the law of reason and never from inclination, never from an ulterior motive such as the anticipation of happiness... Since, however, man must exclude the desire for his own happiness from his motives, if his will is to be pure, this demand for happiness is never merely the subjective desire of the individual that his own inclination be satisfied. Rather, 'reason, in prescribing the moral law, prescribes, as the final and complete end of all our actions, the Summum Bonum, i.e., happiness proportioned to moral worth. The inclusion of happiness as an element in the Summum Bonum is therefore reason's demand and the Summum Bonum is man's rational ideal."

อาจเป็นไปได้เพียงมโนภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความมีอยู่ของมันค่าประกันความสุข และดังนั้นจึงกำหนดตัวมัน (เป็นสาเหตุ) เพื่อสร้างมันขึ้นมา กล่าวคือ มันจึงเป็นเหตุกำหนดกลไกแห่ง
 ตันหา⁵²

ฉะนั้น ความดีความชั่ว จึงไม่ได้มีมาก่อนการกำหนดของกฎศีลธรรม :

นี่เป็นที่ที่เหมาะสมที่จะอธิบายปฏิทรรศน์ของวิธีการในการวิจารณ์เหตุผลภาคปฏิบัติ กล่าวคือ มโนภาพแห่งความดีและความชั่วของไม้อุกฤษฏีก่อนกฎศีลธรรมซึ่งดูเหมือนจะมีมันเป็นรากฐาน แต่จะต้องถูกนิยามตามกฎศีลธรรมและโดยกฎศีลธรรมแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น⁵³

ในส่วนที่เกี่ยวกับมนุษย์ เหตุผลเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ และสามารถทำให้มนุษย์รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่วในตัวของมันเอง :

มนุษย์เป็นสัตว์ของโลกแห่งผัสสะ เป็นผู้ที่ต้องมีสิ่งที่ต้องการและในการเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ เหตุผลของเขาจึงมีงานหนักที่มีประสิทธิภาพไม่ได้ เช่น เอาใจใส่ต่อผลประโยชน์ของประสาธลสัมผัส และสร้างหลักความประพฤติภาคปฏิบัติพร้อมกับทักษะที่นำไปสู่ความสุขในชีวิตนี้ และถ้าเป็นไปได้

⁵² Immanuel Kant, Critique of Practical Reason quoted in Carl J. Friedrich (ed.), pc. cit., p. 247. "If the concept of the good is not to be derived from an antecedent practical law, but on the contrary is to serve as its foundation, this concept can only be the concept of something whose existence promises pleasure and thus determines the subject (as a cause) for producing it; that is to say, it thus determines the faculty of desire."

⁵³ Ibid., p. 252. "This is the proper place to explain the paradox of method in a critique of practical reason; namely, that the concept of good and evil must not be defined prior to the moral law of which it seems to be the foundation, but only after the moral law and by means of it."

อาจแม้แต่ใน (ชีวิต) ช่างหน้าค้าย แต่มนุษย์ก็ไม่ใช่เป็นสัตว์
 อย่างเต็มตัว เสียจนกลายเป็นผู้เบียดเบียนต่อกำบอกเล่าของ
 เหตุผลที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมันเอง และทำให้เขาเกิด
 ไขเหตุผลเพียงเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความ
 ต้องการของตัวเองในฐานะที่เป็นสัตว์แห่งผัสสะ... เมื่อ
 ธรรมชาติได้จัดระเบียบให้เขาเช่นนี้ครั้งหนึ่งแล้วย่อมไม่มี
 ปัญหาที่เขาจะต้องการเหตุผลเพื่อรับผิดชอบต่อความรุ่งเรือง
 หรือภัยพิบัติของตัวเอง แต่เขาก็ยังเป็นเจ้าของเหตุผลเพื่อ
 เป้าหมายที่สูงกว่านี้ เช่น เพื่อพิจารณาว่าสิ่งใดดีหรือชั่วใน
 ตัวของมันเอง มีแต่เพียงเหตุผลบริสุทธิ์ที่ไม่ถูกรบกวนงำโดย
 ผลประโยชน์ทางผัสสะเท่านั้นที่สามารถตัดสินปัญหานี้ได้
 และต้องแยกการประเมินสิ่งนี้ออกจากสิ่งแรก (การตัดสิน
 เกี่ยวกับความจำเป็นในการเสวยสมความต้องการของตน
 เอง) โดยตลอด และทำให้การตัดสินดังกล่าวกลายเป็น
 เงื่อนไขสุดท้ายของสิ่งนั้น⁵⁴

อย่างไรก็ตาม หลักการทางศีลธรรมไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงมนุษย์เท่านั้นที่ใช้

ได้ :

⁵⁴Ibid., pp. 250 - 251. "Man is a being belonging to the world of sense who has wants and in connection with these his reason has a task which it cannot refuse; namely, to attend to the interest of his senses and to form practical maxims with a view to the happiness in this life and; if possible even that of a future (life). But he is not so completely an animal that he is indifferent to what reason says on its own account, and that he uses reason merely as an instrument for satisfying his wants as a being of sense... Once this arrangement of nature has been made for him, no doubt he needs reason in order to take account of his weal and his woe. But he also possesses reason for a higher purpose; namely, to consider what is good or evil in itself. Only pure reason uninfluenced by a sense interest can judge about this and must thoroughly distinguish this estimate from the former (judgment concerning the necessity to fulfill his wants) and make this judgment the supreme condition thereof."

ถึงที่ผู้แข็งแรงมาแล้ว หลักการข้อนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่กับมนุษย์เท่านั้น แต่สามารถใช้ได้กับสัตว์ที่มีขอบเขตทุกประเภทที่มีเหตุผลและเจตจำนงแน่นอน ยอมรับรวมถึงแมแต่สัตว์ที่ไม่มีขอบเขตในฐานะที่เป็นมันส์สูงสุดด้วย⁵⁵

และกฎศีลธรรมจะเป็นผู้กำหนดกฎของความเป็นเหตุเป็นผลที่ไม่อาศัยผัสสะ :

กฎศีลธรรมย่อมเป็นกฎแห่งเหตุและผลของตัวการเสรี และเพราะฉะนั้นจึงยอมเป็นกฎแห่งความเป็นไปไต่ของระบบธรรมชาติที่เหนือผัสสะ ดังเช่น กฎปรมาณของเหตุการณ์ในโลกของผัสสะก็เป็นกฎแห่งเหตุและผลของระบบธรรมชาติ ซึ่งสัมผัสได้ ดังนั้น กฎศีลธรรมจึงกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับเหตุและผลซึ่งปรัชญาภาคทฤษฎีถูกบังคับให้ทิ้งไว้โดยไม่ตัดสินและกลายเป็นเพียงมโนภาพภาคปฏิบัติ⁵⁶

ทั้งนี้หมายความว่า เหตุผลจะมีสมรรถภาพอย่างเต็มที่ก็ในขอบเขตของประสบการณ์เท่านั้น :

ดังนั้น จึงเป็นครั้งแรกที่เหตุผลปรากฏความเป็นจริงออกมาอย่างปรนัยแม้จะยังเป็นเพียงภาคปฏิบัติ (ในขณะที่แต่-

⁵⁵ *Ibid.*, p. 224. "As stated, this principle is not limited to men only, but applies to all finite beings that possess reason and will; indeed, it even includes the Infinite Being as the supreme intelligence."

⁵⁶ *Ibid.*, p. 240. "Moral law is actually a law of the causality of free agents, and is therefore (a law) of the possibility of a supersensible system of nature, just as the metaphysical law of events in the world of sense is a law of causality of the sensible system of nature. Therefore, moral law determines the law for a causality which speculative philosophy was compelled to leave undetermined and only as a negative concept."

ก่อนนี้) เหตุผลมักจะกลายเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยเมื่อมันก้าวไปโดยอาศัยเหตุผลพร้อมกับโมติของมัน (ความเป็นไปไต่ของความเป็นเหตุและผลเช่นนั้น) จึงเปลี่ยนการไขประโยชน์ของเหตุผลในทางอรรถวิสัยมาเป็นการไขประโยชน์อย่างอรรถวิสัยซึ่งโดยอาศัยโมติ เหตุผลเองก็ได้เป็นการบัจจับในอาณาเขตของประสบการณ์⁵⁷

สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ การกระทำต่าง ๆ นั้นอยู่ภายใต้กฎของเสรีภาพและปรากฏการณ์ในขณะเดียวกัน :

อย่างไรก็ตาม ในแง่หนึ่ง การกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นภายใต้กฎซึ่งมีกฎทางกายภาพแต่เป็นกฎแห่งเสรีภาพ และการกระทำเหล่านี้ในที่สุดก็เป็นของความประพฤติของสัตว์แห่งความเข้าใจ ในอีกแง่หนึ่ง โดยที่เป็นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกของผัสสะ การกระทำเหล่านั้นก็ย่อมเป็นของโลกแห่งปรากฏการณ์ด้วย⁵⁸

นอกจากนี้ เหตุผลยังทำให้การกระทำตามกฎศีลธรรมของมนุษย์กลายเป็นสิ่งสากลได้ ดังที่วูล์ฟได้กล่าวสนับสนุนว่า :

⁵⁷ *Loc. cit.* "Thus for the first time reason can be given an objective, though as yet only a practical, reality, (whereas before) reason always became extravagant when proceeding speculatively with its ideas. (The possibility of such a causality) thus changes the transcendent use of reason into an immanent use in which, by means of ideas, reason is itself an efficient cause in the field of experience."

⁵⁸ *Ibid.*, p. 254. "However, actions on the one side come under a law which is not a physical law but a law of freedom, and these actions consequently belong to the conduct of intelligible beings, yet, on the other side, as events in the world of sense, such actions belong to phenomena."

ตามทัศนะของคานท์ ชั่วขณะที่คนบางคนตั้งคำสั่งเด็ดขาด
ให้แก่ตนเองและยอมจำนนต่อมัน เขาก็ได้ถูกปกครองโดย
เหตุผล และในการถูกปกครองโดยเหตุผลในเมื่อเหตุผล
ไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบต่อความทะยานอยากของเขาอีกต่อไป แต่
กลายเป็นนายของมัน เขาก็ได้กำหนดขอบเขตเฉพาะให้
กับตนเอง เขามั่นใจเองว่า เขาจะสามารถปรารถนา
ให้คนอื่น ๆ กระทำในสิ่งที่เขาตั้งใจจะทำได้หรือไม่ ใน
การทำเช่นนั้น เขาขอมิให้ทุกใจแล้วๆ คนอื่น ๆ ก็มีเหตุ
ผลและเจตจำนงเสรี ซึ่งกล่าวโดยย่อก็คือ เจตจำนงซึ่ง
อาจถูกกำหนดโดยกฎศีลธรรมเช่นกัน⁵⁹

กล่าวอีกอย่างหนึ่ง การลงมติตามกฎของเหตุผลภาคปฏิบัติก็คือ การถือสาถล
ภาพของการกระทำซึ่งคานท์อธิบายไว้ว่า

กฎเกณฑ์การตัดสินใจตามกฎของเหตุผลภาคปฏิบัติก็คือ :
ถ้าการกระทำที่ท่านตั้งใจจะก่อขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยกฎ
ของระเบียบธรรมชาติซึ่งท่านเองก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย จงถาม
ตัวเองว่า ท่านสามารถพิจารณาความมันเป็นผลที่อาจเกิดขึ้น
จากเจตจำนงของตัวท่านเองได้หรือไม่ อันที่จริงทุก ๆ คน
ก็ได้ตัดสินใจโดยอาศัยกฎนี้ในเรื่องการกระทำต่าง ๆ ว่าดี

⁵⁹ Robert Paul Wolff (ed.), Kant, A collection of Critical Essays (London : Lowe and Brydone (Printers) Ltd., 1967), p. 293.
"According to Kant, the moment someone sets up a Categorical Imperative for himself and submits to it, he is governed by Reason. And being governed by Reason, when Reason is no longer the servant of his desires but their master, he imposes certain limitations on himself. He asks himself whether he could wish other people to act in the way in which he is just proposing to act. By doing this he already assumes other men to be possessed of rationality, of free will, in short, of a will which can be determined by the moral law."

ชั่วหรือไม่⁶⁰

หรืออีกนัยหนึ่ง กฎสากลของศีลธรรมก็คือ

จงทำตามหลักความประพฤติซึ่งท่านสามารถมุ่งหมายให้
มันกลายเป็นกฎสากลในขณะที่เกี่ยวข้องกับได้⁶¹

ซึ่งในแง่นี้ ก็หมายความว่า กฎศีลธรรมก็คือกฎที่สามารถใช้ได้อย่างสากลกับ
สัตว์แห่งเหตุผลหรือมนุษย์ทุกคน ถ้าสิ่งใดที่เราประสงค์จะทำและในขณะที่เกี่ยวข้องกับประสงค์
ให้ผู้อื่นทำได้โดยไม่มีข้อแม้ การกระทำนี้ก็จะต้องสอดคล้องกับกฎศีลธรรม เช่น การป้องกัน
กันชีวิตของตนเองตามหน้าที่ และสิ่งใดที่เราทำได้หรือคนใดคนหนึ่งทำได้แต่คนอื่น ๆ
ทำไมได้หรือไม่พึงประสงค์ให้ทำ สิ่งนั้นจะเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับกฎศีลธรรม
เพราะไม่เป็นสากล เช่น การประสงค์ให้มีการขโมยกัน ซึ่งเราอาจพอใจที่จะเป็นผู้
ขโมยแต่ไม่พอใจถ้าจะถูกขโมย การขโมยจึงขัดแย้งกับกฎศีลธรรม

หลักการจากเหตุผลภาคปฏิบัติเป็นทั้งหลักการอัตนัยและปรนัย ตามทัศนะของ
คานท์ที่ว่า

หลักการภาคปฏิบัติคือข้อเสนองซึ่งบรรจุกำหนดทั่วไปของ
เจตจำนง ขณะที่กฎเกณฑ์ภาคปฏิบัติหลายตอนหลายกฎ เขามาอยู่
ภายใต้ข้อกำหนดเช่นนั้น หลักการภาคปฏิบัติเป็นอัตนัยหรือ

⁶⁰ Immanuel Kant, Critique of Pure Practical Reason quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 259. "The rule of judgment according to laws of pure practical reason is this : If the action you propose were to take place by a law of the system of nature of which you are a part yourself, ask yourself whether you could regard it as a possible result of your own will. Everyone does, in fact, decide by this rule as to whether actions are good or evil."

⁶¹ H.J. Paton, op. cit., p. 88. "Act only on that maxim through which you can at the same time will that it should become a universal law."

หลักความประพฤติส่วนตัว เมื่อเงื่อนไข (ข้อกำหนด) ถูกพิจารณาโดยผู้กระทำว่าสมเหตุสมผลเพียงต่อเจตจำนงส่วนตัวของเขา แต่มันเป็นปรนัยหรือเป็นกฎภาคปฏิบัติเมื่อเงื่อนไขได้รับการรับรองว่าเป็นปรนัย นั่นก็คือ สมเหตุสมผลต่อเจตจำนงของสัตว์แห่งเหตุผลทุกคน⁶²

และจะเห็นได้ว่า "คำสั่งบังคับ" เป็นปรนัยเสมอ เพราะเจตจำนงไม่ได้ถูกเหตุผลบังคับ ส่วน "หลักความประพฤติ" เป็นหลักการอัตนัยอยู่ภายใต้การบังคับจากเหตุผล :

กฎเกณฑ์ภาคปฏิบัติมักเป็นผลิตภัณฑ์ของเหตุผลเสมอ เพราะมันกำหนดการกระทำให้เป็นวิถีไปสู่ผลที่เกิดขึ้นตามเจตนา แต่ในกรณีของสัตว์ที่เจตจำนงไม่ได้ถูกกำหนดโดยเหตุผล กฎเกณฑ์เช่นนี้ยอมเป็นคำสั่งบังคับ กล่าวคือ มันเป็นกฎเกณฑ์ซึ่งถูกบรรยายไว้โดยคำว่า "ต้อง" ซึ่งแสดงให้ผู้มีคดีย่างปรนัยของการกระทำนั้น ๆ และบ่งให้เห็นว่า กฎเกณฑ์กำหนดเจตจำนงอย่างเต็มที่แล้ว การกระทำนั้น ๆ ย่อมเกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำสั่งบังคับเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลอย่างปรนัยและแตกต่างที่เดียวจากหลักความประพฤติ ซึ่งเป็นหลักการอัตนัย⁶³

⁶²Immanuel Kant, Critique of Pure Practical Reason quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 211. "Practical Principles are propositions which contain a general determination of the will when several practical rules come under such a determination. They are subjective or maxims when the condition (determination) is regarded by the subject as valid only for this own will. They are objective or practical laws when the condition is recognized as objective, that is, as valid for the will of every rational being."

⁶³Ibid., p. 212. "The practical rule is always a product of reason because it prescribes action as a means to an intended effect. But in the case of a being whose will is not determined by reason, this rule is an imperative. That is, it is a rule characterized by 'shall' expressing the objective obligation of the action and signifying that if reason completely determined the will, the action would inevitable take place according to this rule. Imperatives are objectively valid and are quite distinct from maxims which are subjective principles."

กล่าวโดยสรุป การกระทำที่มีคุณค่าทางศีลธรรม คือการกระทำตามคำสั่ง
 เด็ดขาด และเป็นคำสั่งที่เกิดจากภายในที่มนุษย์จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ :

เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการแนวใหม่ของเขา คานท์ได้
 พินิจพิจารณาทางศีลธรรมซึ่งเขา เรียกมันว่า เจตจำนงที่ดีไว้ใน
 การกำหนดมโนคติคำสั่งเด็ดขาด นั่นก็คือ ในทางกำหนด
 เจตจำนงควยเหตุผลความเป็นไปได้ของเจตจำนงที่ถูก
 กำหนดควยเหตุผล คานท์ได้ถอดออกมาจากความเป็นไปได้
 ที่กำหนดไว้แล้วของเสรีภาพ ในอีกแง่หนึ่ง เขามองเห็น
 ธรรมชาติของมนุษย์ว่าแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งไร้
 เหตุผลและขึ้นกับรสสัมผัส และอีกส่วนหนึ่งมีเหตุผล คุณค่า
 ภายในและศักดิ์ศรีถูกทำให้มีเงื้อมมือขึ้นอยู่กับการปกครอง
 และการกำหนดส่วนที่ไร้เหตุผลควยส่วนที่เป็นเหตุผล กล่าว
 คือ ในขั้นสุดท้าย เสรีภาพของเจตจำนงของมนุษย์จะเป็น
 ผู้กระตมมนุษย์ในกำหนดตัวเองตามคำบงการของเหตุผล
 ใหญ่ไม่คำนึงถึงความปรารถนาทางรสสัมผัสและแรงเร่า
 กล่าวโดยย่อ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ถูกสร้างให้ขึ้นอยู่กับความ
 สามารถของมนุษย์ในการ เสริมสร้างการกระทำที่มีศีลธรรม
 และแบกรับความรับผิดชอบทางศีลธรรมไว้ควยเสรีภาพของ
 เจตจำนงในวินาทีสุดท้าย⁶⁴

⁶⁴ Robert Paul Wolff (ed.), *op. cit.*, p. 296. "In accordance with his new method Kant grounded moral virtue, which he now calls the good will, in its determination by the categorical imperative, that is in the determination of will by reason. The possibility of a will determined by reason, he deduced from the presupposed possibility of freedom. On the other hand, he viewed Human Nature as split in two parts, one irrational and sensual, and one rational part. Inner worth and dignity are made conditional on the domination and determination of the irrational part by the rational. That is ultimately on the freedom of the human will which enables man to determine himself in accordance with the dictates of his reason and regardless of his sensual desires and impulses. In short, the dignity of man is made to depend on the ability of man to perform moral actions and bear moral responsibilities, that is in the last instance, on the freedom of the will."

หลักการทางศีลธรรมของความไม่แน่นอนที่สำคัญของหลักการอัตนัยของ
มนุษย์และเสรีภาพเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในแง่นี้ นับว่าคล้ายกับทัศนะ ของนักปรัชญาสมัย
ปัจจุบัน คือ ย็อง - ปอล - ซาทร์ (Jean - Paul - Sartre, 1905-) ซึ่งเป็น
นักคิดแนวอรรถิถิภาวนิยม (Existentialism) ชาวฝรั่งเศส ดังปรากฏในหนังสือ
ลึกลับกับสุนัขยภาพ (Being and Nothingness) ของเขาตอนหนึ่งว่า

ในเมื่อพระเจ้าไม่มีอยู่จริง เสรีภาพของมนุษย์ย่อมเป็น
สิ่งสูงสุด และมนุษย์ก็ไม่มีทางหนีจากมันไปได้ ไม่มี ความ
จริงอย่างปรนัย ไม่มีหลักการทางศีลธรรม ไม่มี ความเชื่อ
มันในทางศาสนา และไม่มีคุณค่าในตัววัตถุเองที่อาจดำรง
อยู่โดยต่างหากจากการเลือกที่จะเชื่อมั่น ของมนุษย์ที่มีต่อมัน
ได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อความจริงที่เขาเชื่อ
มั่น เท่ากับที่ตองการแสวงหาข้อพิสูจน์ เพื่อสนับสนุนมัน มนุษย์
ต้องรับผิดชอบต่อการประสพการณ์ของตนในเมื่อความสำคัญ
และการตีความหมายของประสพการณ์ตามลำดับได้ถูกกำหนด
โดยการเลือกของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงเลือกสรรท่วงที
ของลึกลับที่เขาตองการจะเป็นในที่สุด เสรีภาพยอมไม่ใช่
เป็นเพียงคุณลักษณะของมนุษย์ แต่เป็นสาระัตถะของมนุษย์
เลียบที่เคียว และการกระทำ ความคิด หรือแรงกระตุ้นใด ๆ
ซึ่งปฏิเสธเสรีภาพนี้ย่อมเป็นการกระทำของความหลงผิด
... สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์เลือกทำหรือเลือกเป็น เขาตอง
เลือกโดยสำนึกถึง เสรีภาพสูงสุดและความรับผิดชอบอย่าง
เต็มที่ของตนเอง... มนุษย์ถูกบังคับ (โดยความจำเป็น
ทางตรรกของสถานภาพทางปรมาตถของตน) ให้เลือกเสรี
ภาพของผู้อื่น เมื่อเขาเลือกของตัวเอง ย่อมเป็นไปไม่ได้
อย่างแนบชิดที่มนุษย์จะเดินตาม เสรีภาพของตนเอง โดยไม่-

เดินตามเสรีภาพของผู้อื่นในขณะที่เดียวกัน⁶⁵

อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียด ค่านิยมและจารีตธรรมก็มีลักษณะเหมือนกันเสียทีเดียว เช่น จารีตปฏิบัติเสด็จพระเจ้าอย่างสิ้นเชิง ส่วนค่านิยมยังยอมรับพระเจ้าในฐานะที่เป็นสิ่งปรมาตม์ที่เราไม่อาจรู้จักได้ แม้ว่า ค่านิยมจะไม่ยืนยันเรื่องพระเจ้าอย่างแน่ชัด แต่ก็ไม่กล้าที่จะกล่าวปฏิเสธอย่างโจ่งแจ้ง เช่น จารีต นอกจากนี้ ค่านิยมและจารีตธรรมยังมีลักษณะเรื่องอวกาศและเวลาแตกต่างกัน ความเห็นเรื่องอวกาศและเวลาของจารีตคล้ายกับความเห็นของคนทั่วไปที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงภายนอก ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบโลกเหมือนของค่านิยม

ในที่สุดนี้ เราจะเห็นได้ว่า เหตุผลภาคปฏิบัติเป็นผู้ให้กฎศีลธรรมแก่มนุษย์ตามที่ค่านิยมได้กล่าวไว้

---

65 Jean-Paul - Sartre, Being and Nothingness quoted in Ibid., p. 303. "Since God does not exist, man's freedom is absolute and he can never escape it. No objective truth, no moral principle, no religious conviction, no intrinsic value exist apart from man's choosing to believe in them. Thus man is responsible for the truth he believes in as well as for providing the proofs in its favour. Man is responsible for his very experience, since the respective significance and interpretation of experience are determined by the selection he makes. Man thus selects the manner of being he chooses to become. In consequence freedom is not simply an attribute of man, but his very essence (*la liberté est l' étoffe de son être*), and any action, thought, impulse, which denies this freedom is an act of bad faith.

... Whatever man chooses to do or to be, he must choose in the consciousness of his absolute liberty and full responsibility... Man is compelled (by the logical necessity of his metaphysical situation) to choose the freedom of others when he chooses his own. It is factually impossible for man to pursue his own liberty without pursuing at the same time the liberty of others."

เหตุผลบริสุทธิ์เป็นเหตุผลภาคปฏิบัติด้วยตนเองแต่ผู้เดียว
และมีในกฎสากลที่เราเรียกว่ากฎศีลธรรมแกมมนุษย์⁶⁶

สิ่งที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ มโนภาพของเสรีภาพคือมโนคติของเหตุผล
หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองเป็นสิ่งเดียวกันนั่นเอง เพศนั้นก็กล่าวไว้เช่นกันว่า

มโนภาพของเสรีภาพคือมโนคติของเหตุผล ซึ่งถ้าปราศ
จากสิ่งนี้แล้ว ก็ไม่อาจมีการตัดสินทางศีลธรรมได้ ดังเช่น
มโนภาพของความจำเป็นทางธรรมชาติ (หรือของเหตุและ
ผล) เป็นโครงสร้างแยกประเภทของความเข้าใจ ซึ่งถ้า
ปราศจากสิ่งนี้แล้ว ก็ย่อมไม่อาจมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ
ได้แน่นอน มโนภาพทั้งสองยอมขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด
ตามมโนภาพอย่างแรก การกระทำของเราจะต้องเป็นเสรี
และตามมโนภาพอย่างที่สอง การกระทำของเรา (ในฐานะ
ที่เป็นเหตุการณ์ในโลกธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักได้) ย่อมต้อง
ถูกปกครองโดยกฎของเหตุและผล เหตุผลจึงต้องแสดงให้
เห็นว่า ไม่มีความขัดแย้งอย่างแท้จริงระหว่างมโนภาพทั้ง
สอง หรือมิฉะนั้น ก็ยอมต้องสละเสรีภาพเพื่อเห็นแก่ความ
จำเป็นทางธรรมชาติ ซึ่งอย่างน้อยก็ได้เปรียบที่เป็นที่ยืนยัน
ได้ในประสบการณ์⁶⁷

⁶⁶ Immanuel Kant, Critique of Pure Practical Reason
quoted in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 224. "Pure
reason is practical by itself alone and gives to man a universal
law which we call the moral law."

⁶⁷ H.J. Paton, op. cit., p. 46. "The concept of freedom
is an Idea of reason without which there could be no moral
judgments, just as the concept of natural necessity (or of cause
and effect) is a category of the understanding without which
there could be no knowledge of nature. Yet the two concepts
are apparently incompatible with each other. According to the
first concept our actions must be free; and according to the
second concept our actions (as events in the known world of
nature) must be governed by the laws of cause and effect.
Reason has to show that there is no genuine contradiction between
the two concept or else to abandon freedom in favour of natural
necessity, which has at least the advantage of being confirmed
in experience."

นอกจากนั้น เจตจำนงยอมเป็นเสรีจากสภาวะทางประสบการณ์ทั้งปวงและ
สอดคล้องกับเหตุผลบริสุทธิ์ ดังที่คานท์กล่าวไว้ในวิจารณ์เหตุผลภาคปฏิบัติ ว่า

เนื่องจากเหตุผลบริสุทธิ์ซึ่งเป็นภาคปฏิบัติในตัวเองและ
โดยตัวเอง เป็นบัญญัติที่กฎหมายโดยตรงในกรณีนี้ เจตจำนง
ใดก็คิดว่า เป็นอิสระจากเงื่อนไขทางประสบการณ์และ
ฉะนั้นมันจึงถูกคิดว่าเป็นเจตจำนงบริสุทธิ์ที่ถูกกำหนดโดย
รูปแบบของกฎเท่านั้น หลักการของการกำหนดเช่นนี้ถูก
พิจารณาว่าเป็นเงื่อนไขขั้นสุดยอดของหลักความประพฤติ
ทั้งหมด⁶⁸

อย่างไรก็ตาม เราควรเข้าใจว่า โครงสร้างทางทฤษฎีและโครงสร้างของ
เสรีภาพมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

โครงสร้างแยกประเภทของเสรีภาพ ซึ่งเรามุ่งหมายจะ
เรียกมันให้แตกต่างไปจาก โครงสร้างแยกประเภททาง
ทฤษฎีของธรรมชาติ ได้เปรียบกว่า โครงสร้างแยกประเภท
ทางทฤษฎีอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุที่สิ่งหลังนี้เป็นเพียงรูป
แบบของความคิด โครงสร้างแยกประเภททางทฤษฎีระบุถึง
วัตถุในรูปจำกัดโดยอาศัยมโนภาพทั่วไปสำหรับสิ่งที่เห็นได้
ทุกสิ่ง โครงสร้างแยกประเภทของเสรีภาพกลับตรงกันข้าม
มันโยงไปถึงการกำหนดการเลือกเสรี ซึ่งเราไม่สามารถ
บ่งชี้ว่ามีสิ่งที่เห็นได้สิ่งใดที่ไปสอดคล้องกับมันอย่างจริง ๆ
เพราะการเลือกเสรีเช่นนั้นวางรากฐานอยู่บนกฎก่อน -

68 Immanuel Kant, Critique of Pure Practical Reason quoted
in Carl J. Friedrich (ed.), op. cit., p. 223. "For pure reason,
which is practical in itself and by itself, is directly legisla-
tive in this case. The will is thought of as independent of
empirical conditions and therefore it is thought of as pure will
determined by the mere form of the law; this principle of deter-
mination is regarded as the supreme condition of all maxims."

ประสบการณ์ กฎภาคปฏิบัติ และกฎอันบริสุทธิ์ ซึ่งไม่ใช่เรื่อง
เกี่ยวกับมโนภาพใด ๆ ที่ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบในทาง
ภาคทฤษฎีของสมรรถภาพความหยิ่งของเรา⁶⁹

โครงสร้างของเสรีภาพนี้เป็นโครงสร้างของจิตในส่วนที่เข้ากับข้อมูลเกี่ยวกับ
ความคิดและความชั่ว ซึ่งแตกต่างจากโครงสร้างทางทฤษฎี เนื่องจากโครงสร้างทาง
ทฤษฎีใช้ได้กับวัตถุที่อยู่ในประสบการณ์และเป็นข้อมูลที่ต้องผ่านกลไกทางประสาทสัมผัส
ไม่สามารถตัดสินได้ว่าสิ่งใดถูกหรือผิดในแง่ศีลธรรม นอกจากนี้ให้ข้อมูลในแง่ที่ว่าอะไร
เป็นอะไรตามข้อเท็จจริงทางวัตถุเท่านั้น

เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างของเสรีภาพ และบทบาทการทำงานของมัน อาจ
พิจารณาได้จากตารางดังต่อไปนี้

⁶⁹ Ibid., p. 255. "These categories of freedom, for so we propose to call them in contrast to the theoretic categories of nature, have an obvious advantage over theoretic categories inasmuch as these latter are only forms of thought. Theoretic categories designate objects in an infinite manner by means of general concept for every possible thing seen. Categories of freedom, on the contrary, refer to the determination of a free choice for which we cannot indicate anything seen as exactly corresponding, for such free choice is based upon a pure, practical, a priori law, which is not the case with any concepts belonging to the theoretic use of our cognitive faculties."

ตารางของโครงสร้างของเสรีภาพ
ในส่วนที่สัมพันธ์กับ โนภาพเกี่ยวกับความดีและความชั่ว

(Tables of the Categories of Freedom in Relation
to the Concepts of Good and Evil)

<p>I. ปริมาณ (Quantity)</p> <ul style="list-style-type: none"> - อัตนัย, ตามคติพจน์ (ความเห็นของเจตจำนงส่วนบุคคล) (Subjective, according to maxims (opinions of the individual will)) - ปรนัย, ตามหลักการ (คำสั่ง) (Objective, according to principle (precepts)) - หลักการปรนัยและอัตนัยก่อนประสบการณ์แห่งเสรีภาพ (กฎ) (A priori objective and subjective principles of freedom (laws)) 	<p>II. คุณภาพ (Quality)</p> <ul style="list-style-type: none"> - กฎภาคปฏิบัติแห่งคำสั่ง (การกระทำ) (Practical rules of commission (action)) - กฎภาคปฏิบัติแห่งการละเว้น (Practical rules of omission) - กฎภาคปฏิบัติแห่งข้อยกเว้น (Practical rules of exceptions)
<p>III. ความสัมพันธ์ (Relation)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะ (To personality) - ความสัมพันธ์กับสถานะภาพของบุคคลนั้น (To the state of the person) - ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของบุคคลหนึ่งกับสถานะภาพของบุคคลอื่น ๆ (Reciprocal, of one person to the state of the others) 	<p>IV. รูปแบบวิธี (Modality)</p> <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งที่ทำได้และสิ่งต้องห้าม (The Permitted and the Forbidden) - หน้าที่และสิ่งที่ตรงข้ามกับหน้าที่ (Duty and contrary to duty) - หน้าที่ที่สมบูรณ์และบกพร่อง (Perfect and imperfect duty)

เราจะเห็นได้ว่า โครงสร้างของเสรีภาพที่สอดคล้องกับเหตุผลภาคปฏิบัตินั้น ในการกำหนดคุณค่าความดีความชั่ว มันไม่ได้อ้างอิงถึงวัตถุในประสบการณ์เลย หากแต่มีการทำงานเป็นเสรี ต่างจากโครงสร้างทางทฤษฎีซึ่งต้องอ้างอิงถึงวัตถุในประสบการณ์ และไม่สามารถสรุปผลได้อย่างเสรี ซึ่งเราจะพิจารณาจากตารางโครงสร้างทางทฤษฎี ได้ดังต่อไปนี้

ตารางโครงสร้างแยกประเภทของมนัส
ในส่วนที่สัมพันธ์กับมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏ
(Table of Categories)

<p>I. <u>เกี่ยวกับปริมาณ (Of Quantity)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เอกภาพ (Unity) - พหุภาพ (Plurality) - สรรพภาพ (Totality) 	<p>II. <u>เกี่ยวกับคุณภาพ (Of Quality)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเป็นจริง (Reality) - การปฏิเสธ (Negation) - การจำกัด (Limitation)
<p>III. <u>เกี่ยวกับความสัมพันธ์ (Of Relation)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเป็นอนุสัยและอักษภาวะ (Of Inherence and Subsistence) หรือ สารกับคุณะ (Substantia et Accidens) - ปัจจัยการและการอิงอาศัยสิ่งอื่น (Of Causality and Dependence) หรือ เหตุกับผล (Cause and Effect) - ความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Community) หรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ (Reciprocity between agent and patient) 	<p>IV. <u>เกี่ยวกับรูปแบบวิธี (Of Modality)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเป็นไปได้ - ความเป็นไปไม่ได้ (Possibility - Impossibility) - ความมีอยู่ - ความไม่มีอยู่ (Existence - Non-existence) - ความแน่นอนตายตัว - ความบังเอิญ (Necessity - Contingency)

⁷¹ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, op. cit., p. 113.

การกระทำที่มีคุณค่าทางศีลธรรมตามทัศนะของคานท์ จึงต้องเป็นการกระทำ
ที่มีคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic value) คือไม่หวังผลจากภายนอก :

ดังนั้น คุณค่าทางศีลธรรมของการกระทำย่อมไม่ขึ้นอยู่กับ
กับผลที่หวังได้จากมัน และ ฉะนั้น จึงไม่ขึ้นอยู่กับหลักการ
แห่งการกระทำใดๆ ซึ่งจำเป็นต่องบิรมิแรงจูงใจมาจาก
ผลที่เราคาดหวังไว้นั้น เพราะผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดเหล่านี้
(ซึ่ง เป็นสภาพที่น่าพอใจและอาจถึงกับส่งเสริมให้เกิดความ
สุขต่อบุคคลอื่น ๆ) ย่อมอาจถูกนำเข้ามาโดยสาเหตุอื่นใด
เช่นกัน และในที่สุด ผลผลิตของมันย่อมไม่ต้องการเจต-
จำนงของสัตว์ที่มีเหตุผล ซึ่งอยากรู้ก็ตาม ความดีสูงสุดและ
ปราศจากเงื่อนไขอาจถูกพบได้เพียงในนั้นเท่านั้น ดังนั้น
จึงไม่มีสิ่งใดนอกไปจากมันในคฤของกฎในตัวเองซึ่งยอมรับ
คุณวาททำให้เกิดขึ้นในสัคแห่งเหตุผล ทุกรายเท่าที่มันเป็น
พื้นฐานในการกำหนดเจตจำนง และไม่ใช่อผลที่คาดหวังไว้
ในคฤของกฎในตัวเองนี้จึงสามารถสร้างความคิดอย่าง
ยอดเยี่ยมเช่นนั้น ซึ่งเราเรียกว่าศีลธรรมได้เป็นความดี
ซึ่งถูกทำให้ปรากฏในบุคคลที่กระทำตามมันในคฤนี้ และไม่
ใช่เพียงสิ่งที่เรากวรวรรคออกจากผลที่เกิดขึ้น⁷²

⁷² Immanuel Kant, Critique of Practical Reason quoted in
H.J. Paton, op. cit., p. 69. "Thus the moral worth of an action
does not depend on the result expected from it, and so too does
not depend on any principle of action that needs to borrow its
motive from this expected result. For all these results
(agreeable states and even the promotion of happiness in others)
could have been brought about by other causes as well, and
consequently their production did not require the will of a
rational being, in which, however, the highest and unconditioned
good can alone be found. Therefore nothing but the idea of the
law in itself, which admittedly is present only in a rational
being - so far as it, and not an expected result, is the ground
determining the will - can constitute that pre-eminent good which
we call moral, a good which is already present in the person
acting on this idea and has not to be awaited merely from the
result."

คำหนังสือสังเกตอีกประการหนึ่งว่า สักแห่งเหตุผลเท่านั้นที่สามารถหาคำ
มโนคติจากกฎเกณฑ์ของตนเองได้ :

ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติทำงานของมันไปตามกฎ มี
เพียงแต่สักแห่งเหตุผลเท่านั้นที่มีอำนาจในการกระทำให้
สอดคล้องกับมโนคติเกี่ยวกับกฎของตนเอง กล่าวคือสอดคล้อง
กับหลักการ และควยเหตุนี้ที่เขามีเจตจำนงใดใน
เมื่อเหตุผลเป็นที่ต้องการเพื่อออกการกระทำออกมาจาก
กฎ เจตจำนงก็ยอมไม่ไขว่ไร้นอกจากเหตุผล ภาค
ปฏิบัติมันเอง⁷³

และในท้ายที่สุดนี้ เราจะเห็นได้ว่า คำที่พยายามจะเสนอแนวทางใหม่เพื่อ
การพิจารณาจริยธรรมของมนุษย์ ดังที่เขาแสดงทัศนะไว้ในหนังสือรากฐานแห่งปรมาตม-
ธรรมทางศีลธรรม ไว้ว่า :

จุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวของหนังสือรากฐานเล่มนี้
ก็คือ เพื่อค้นหาและเสริมสร้างหลักการสูงสุดแห่งศีลธรรม
สิ่งนี้ในตัวของมันเองเป็นภารกิจซึ่งโดยจุดประสงค์อันแท้จริง
ของมัน ก็คือสร้างเรื่องราวทั้งหมดขึ้น และจำต้องถูกแยก
ออกจากการคนควาในทางอื่นทุกอย่าง⁷⁴

⁷³Ibid., p. 80. "Everything in nature works in accordance with laws. Only a rational being has the power to act in accordance with his idea of laws - that is, in accordance with principles - and only so has he a will. Since reason is required in order to derive actions from laws, the will is nothing but practical reason."

⁷⁴Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysics of Morals quoted in H.J. Paton, Groundwork of the Metaphysics of Morals (N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1964), p. 60. "The sole aim of the present Groundwork is to seek out and establish the supreme principle of morality. This by itself is a business which by its very purpose constitutes a whole and has to be separated off from every other enquiry."